

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Väärtused Saksa okupatsiooni aegses noorteajakirjanduses: ajakiri

Eesti Noored (1944)

Bakalaureusetöö

Annabel Suigusaar

Juhendaja: Ene Selart, MA

Tartu 2023

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Annabel Suigusaar 23.05.2023

ABSTRACT

The aim of this bachelor's thesis, „Values in youth-oriented journalism during the German occupation: on the example of the magazine *Eesti Noored* (1944),“ was to investigate what values were attempted to be conveyed in the editorials of the magazine *Eesti Noored* (*Estonian Youth*), which was published in 1944, during the German occupation in Estonia. In other words, what was considered important for young people in a war situation and while under German rule to mediate through the print media. As a result of my research, I found out what the typography of the ideal young person at the time was.

The theoretical part focused on creating and describing the historical context to provide an overview of the nature of the situation that the texts were written in, describing the regime and developments of the occupation itself, youth organisations, labor service and journalistic landscape in Estonia at that time. And lastly, introducing the magazine *Eesti Noored* itself.

I analyzed six editorial pieces, one of each issue of the magazine published, all written by editor-in-chief, Herbert Michelson. The thesis was carried out by using a critical discourse analysis method. (Fairclough, 1995: 18) states that critical discourse analysis is the only right way to analyze media texts, because a text does not stand in isolation from the processes of society; they are strongly intertwined.

According to the research questions, I examined: vocabulary/wording; grammar; local meaning - us and them; generalization, concretization, illustration and contrast; change of discourses against the background of social events; values contained in discourses.

The main finding from this bachelor's thesis is that youth at that time were held up to great expectations. The magazine's editorials pressured young people to fit into molds, and offered the reader a model to follow in order to be accepted. The ideal young person is depicted as hard-working, willing to take initiative, quick to react and adapt, conscientious, fight-ready, friendly, attentive and patriotic. Someone who's possessing an inner calling, strong sense of purpose and who acts for a greater common goal, not based on selfish interests. The last is characteristic of the National Socialist ways of thinking.

All in all, although the texts seemed to have a lot of patriotism and nationalism, they also worked in favour of the Nazi propaganda machine, overlapping with all its goals, such as raising fighting

and working morale, demonizing the opponent and promoting the perspective of belonging to the Hitlers New Europe.

SISUKORD

ABSTRACT	3
SISSEJUHATUS	6
1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	9
1.1. Ühiskonnakord, üleüldine meelsus ja ideoloogia Saksa okupatsiooni aegses Eestis..	9
1.2. Noorsoo olukord Saksa okupatsiooni aegses Eestis	12
1.2.1. Haridus, kasvatus ja tööteenistus	12
1.2.2. Noorsootegevus ja organisatsioon Eesti Noored.....	16
1.3. Ajakirjanduslik maastik Saksa okupatsiooni ajal	19
1.3.1. Ajakiri Eesti Noored	21
2. METOODIKA	24
2.1. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused	24
2.2. Kriitiline diskursusanalüüs.....	25
2.3. Analüüsi põhimõtted	26
2.4. Valim ja kasutatavad andmekogumise meetodid.....	27
2.5. Uurimisskeem ja andmeanalüüsimetod	28
3. ANALÜÜSI TULEMUSED.....	29
3.1. Jaanuarikuu juhtkiri „Noored!”	29
3.2. Veebruarikuu juhtkiri „Praegune silmapilk ja noored”	32
3.3. Märtsikuu juhtkiri „Aeg ei oota”	35
3.4. Aprillikuu juhtkiri „Noored – meie tulevik! Ühise võitluslipu, sini-must-valge all” ..	37
3.5. Maikuu juhtkiri „Ema ja noored suurel hetkel”	40
3.6. Juunikuu juhtkiri „Noortepäevad”	42
3.7. Juhtkirjade võrdlus	44
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	46
5. MEETODI KRIITIKA JA REFLEKSIOON.....	48
KOKKUVÕTE	49
KASUTATUD PERIOODIKA JA KIRJANDUS.....	51

SISSEJUHATUS

Minu bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, milliseid väärtusi püüti 1944. aastal ehk Saksa okupatsiooni ajal ilmunud ja noortele suunatud ajakirja Eesti Noored juhtkirjades edasi anda. Teisisõnu, mida peeti oluliseks noortele sõjaolukorras ja Saksa võimu all olles trükimeedia kaudu sisendada. Uurimistöö tulemusena saan teada milline oli toonane ideaalne noore tüpaaž, kelleks püüti noort ajakirjanduse kaudu kasvatada, millised olid põhilised väärtused ja kuidas seda Saksa okupatsiooni ajal meedia vahendusel tehti.

Konventsionaalse hariduse kõrval on haridussüsteemis alati tähtsaks peetud ka väärtuskasvatust. Eriti erilise tähenduse omandab see totalitaarsetes ja antidemokraatliku ühiskonnakorraldusega riikides. Saksa võimud rakendasid noorsoo väärtuskasvatust okupeeritud riigis sõja olukorras, kus tuli ühest küljest kehtestada ning õigustada oma võimu ja teisalt vastanduda vaenlasele. Seega on väärtusnormide kujundamine noorsoo hulgas eriliselt tähelepanu vääriv kuna ühendab endas mitmeid aspekte ja dilemmasid. Kasvatuse all pean silmas laste ning noorsoo füüsilise ja vaimse arengu sihikindlat suunamist ja mõjutamist; isiksuse kõlbeliste omaduste kujundamist (EKSS, 2009).

Ajakirjanduse klassikaliseks sotsiaalseks rolliks on informeerimine ja kultuurilise jätkuvuse tagamine; ajakirjandus varustab lugejat informatsiooniga ühiskonna ja ümbruskonna seisundi kohta, hõlbustab uuenduste ja kohanemise protsessi, sealjuures väljendades domineerivat kultuuri, valitsevat ideoloogiat ja edendades ning säilitades ühiseid väärtusi (McQuail, 2000). Meediast nähtud suhtumised ja meedias esinevad eeskujud mõjutavad noore väärtussüsteemi ning tõukavad iseloomujoonte arenemist teatud suunda (Martens, 2013: 14).

Saksamaa poolt okupeeritud Eestis (1941-1944) ilmunud laste- ja noorsooajakirju on minule teadaolevalt minimaalselt käsitletud. Ajakiri Eesti Noored, mida oma töös uurin, oligi ainuke Saksa okupatsiooni ajal ilmuv noorsoole mõeldud ajakiri. Noorsoo all pean silmas 10–21aastasi, kuna sellises vanusevahemikus nähti ette ajakirja Eesti Noored lugejat. Ajakiri hakkas ilmuma okupatsiooni viimasel, 1944. aastal ja sagedusega üks kord kuus. Seega saigi Eesti Noored ilmuda kõigest pool aastat – jaanuarist juunini. Ajakirja väljaandjaks oli kirjastus Eesti Ajaleht.

Ants Kree (2013) on oma magistritöös „Eesti Noored (1942-1944) võrdluses Hitlerjugendiga“ põgusalt puudutanud ka ajakirja Eesti Noored, mis oli tema töös vaatluse all samanimelise organisatsiooni häälekandjana, kuid toetus oma ülevaates siiski põhiliselt organisatsiooni liikmetele mõeldud kalender-käsiraamatule, organisatsiooni põhikirjale ja organisatsiooni tegevusest rääkivatele ajaleheartiklitele. Ajakirjanduse- ja kommunikatsioonitudengina tahan uurida süvendatult just meediaväljaande kaudu edasiantavaid väärtussõnumeid; selleks otsustasin rakendada diskursusanalüüsi meetodit.

Eesti alad on 20. sajandi ajaloos olnud korduvalt okupeeritud ning on huvitav uurida, milline on olnud okupatsiooni tingimustes noorte kujundamine väärtusõpetuse kaudu ajakirjanduse vahendusel võõrvõimu poolt. „Väärtus on kestav uskumus, mis konkreetsetes käitumuslikus vormis või eksistentsi lõppseisundina on isiksuslikult või sotsiaalselt eelistatud vastandlikule konkreetsele käitumuslikule vormile või eksistentsi lõppseisundile,“ leiab Rokeach (1973, viidatud Pilli ja Maandi, 1998: 18 kaudu). Siia alla kuuluvad näiteks kultuurilised väärtused, ühiskondlikud väärtused, rahvuslikud väärtused jmt.

Teemat ajendas uurima isiklik huvi selle vastu, milline oli nn „pruunidel aastatel“ noorte elu, millisena meedias neile maailma esitleti, millist rolli nad pidid selles täitma ning milliseid suunaviitasid ja standardeid neile seati. Võttes aluseks arusaama, et ajakirjandus kirjutab aktuaalsetest, käesolevale ajale tähendusrikastest asjadest (Hennoste, 2008: 30–33), on eesmärk mõista paremini üürikese, kuid siiski märgilise tähtsusega perioodi ajakirjandust ning aidata täita tühimikke Eesti ajakirjanduse ajaloo uurimises.

Bakalaureusetöö on jaotatud neljaks peatükiks. Selleks, et mõista paremini, millises keskkonnas ajakiri Eesti Noored ilmus, seletan esimeses peatükis ülevaatlikult lahti kogu ajaloolise ja ajakirjandusliku taustsüsteemi Saksa okupatsiooni ajal – töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad. Annan ülevaate riigikorrast, noorte olustikust, ajakirjandusemaastiku seisukorrast, ning organisatsioonist, mille häälekandja ajakiri Eesti Noored oli. Samuti tutvustan ajakirja ja juhtkirjade autorit ennast.

Teises peatükis toon välja oma uurimisküsimused, millele tuginedes analüüsisin, millist väärtusõpetust ajakirjas Eesti Noored propageeriti ja lugejaskonnale vahendati ning milliseid omadusi etteseatud ideaalse noore tüpaaž sisaldas. Samuti tutvustan empiirilise uuringu kava – valimit, andmekogumis- ja analüüsimeetodeid ja uurimisskeemi.

Kolmandas peatükis annan ülevaate tehtud diskursusanalüüsi tulemustest. Esitlen iga kuu juhtkirjast leitud eraldi ning viimaks võrdlen tekste kuude lõikes ning püüan leida läbivaid tendentse või muutumisi ajas.

Neljandas peatükis keskendun diskussiooni tekitamisele ning esitlen järeldusi, mille uurimisküsimustest lähtuvalt ja tulemuste põhjal tegin.

Soovin tänada oma juhendajat, Ene Selartit, toetuse ja väärt nõuannete eest.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Ühiskonnakord, üldine meelsus ja ideoloogia Saksa okupatsiooni aegses Eestis

Ajaperioodi 1939-1945 teame kui II maailmasõja aastaid, mis ei jätnud räsimate ka Eestit. Aastaid 1941-1944 periodiseerimine kui Saksa okupatsiooni Eestis. Sellele eelnes üks aasta nõukogude okupatsiooni, mille jooksul läbiviidud 10 000 eestlaste Siberisse küüditamine ja toimepandud ulatuslikud arreteerimised, hukkamised ning inimeste kadumised olid muutnud suure osa eesti elanikkonna jaoks brutalse nõukogude võimu oma eksistentsi peavaenlaseks.

Natsionaalsotsialism ehk natsism (ka *Saksa fašism*) oli Saksamaa ametlik ideoloogia ja riiklik poliitika alates I maailmasõja lõpust kuni 1945. aastani ning mis 1941. aastal jõudis sõjategevuse käigus ka Eestisse. Natsism arenes välja Saksa poliitilisest parempoolsusest, propageerides äärmuslikku antisemitismi ja rassinatsionalismi (Thurlow, 2000: 6). Natsismil oli oma rassi- ja valitud aaria rahva teooria, üliinimese filosoofia (Eco, 1995). Kui kommunism baseerus klassiteooriale, siis fašism ja ka natsism kui üks fašismi vorming, seevastu rassiteooriale. (Thurlow, 2000: 4) Nii Stalinism, kommunistlik diktatuurirežiim, mille ideoloogiat praktiseeriti NSV Liidu aladel aastatel 1924–1953, kui ka natsism olid oma olemuselt totalitaarsed režiimid, mis tähendas seda, et iga üksikisiku iga tegu oli allutatud riigile ja selle ideoloogiale (Eco, 1995). Seega eesti inimese jaoks sisuliselt vahetus üks totalitaarne režiim teise.

1941. aasta keskpaigast alates oli Eesti natsionaalsotsialistliku Saksamaa poolt okupeeritud ning moodustas koos Läti, Leedu, ja suurema osaga Valgevenest Ostlandi Riigikomissariaadi (*Reichskommissariat Ostland*). Ostlandi Riigikomissariaat jagunes omakorda kindralkomissariatideks, millel olid oma kindralkomissarid. Eesti Kindralkomissariaadi (*Generalkommissariat Estland*) tähtsaimaks võimuisikuks ehk kindralkomissariks oli Karl Siegmund Litzmann. Nõnda kirjeldab Kasekamp (2005: 196-197) toonast administratiivset hierarhiat.

Sõja ajal rajatud haldusüksused ja -piirid ei olnud ega pidanudki olema kestvad. Niisamuti ka Ostlandi Riigikomissariaat, mis oli loodud ajutise vaheetapina (Kasekamp, 2005: 196-197). Siiski

polnud sakslastel Baltimaade kohta kindlaid otsuseid ega kinnitatud kavu (Tarvel, 2018: 280). Tõenäoliselt pidi Eesti Vabariigist kui vallutatud piirkonnast peale sõda saama Suur-Eesti – üks osa Uuest-Euroopast, mille poole natsismi ideoloogia püüdes (Kasekamp, 2005: 196-197). Üks potentsiaalne tulevane nimi oli ka *Peipusland*, s.t. Peipsimaa (Tarvel, 2018: 280). Kuigi 1943. aastal peetud konverentsil olid Eesti autonoomiaplaanid arutluse all, ei teostunud need Hitleri hukkamõistu tõttu (Zetterberg, 2011: 512).

Ajutiselt pandi pukki Eesti Omavalitsuse nime kandev tsiviilvalitsus, mis oli marionetlik ning piiratud võimupädevusega. Zetterbergi (2011: 507) sõnul selekteeriti sinna inimesed, kellel oli eesti rahva seas mõjukust ja poolehoidu ning kes sealjuures suhtusid Saksamaasse sõbralikult ja koostööaltilt. Omavalitsuse etteotsa valiti Hjalmar Mäe (1901 - 1978) – üks endisi juhtivaid vapse, kes oli juba enne sõda käinud Saksamaal suhteid sõlmimas ja soojendamas (Zetterberg, 2011: 507).

Saksa okupatsiooni ajal iseseisvusliikumine jätkus. Kui Saksa okupatsiooni alguses lootsid rahvuslikumalt meelestatud eestlased, et peale *Wehrmacht'i* võitu Punaarmee üle õnnestub omariiklus taastada, selgus peagi, et uutel peremeestel on edasise osas salaplaanid ja omariikluse taastamine ei ole okupantide eesmärk (Kasekamp, 2005: 206-207). Okupatsiooni alul oli eestlaste seas levimas naiivne arusaam nagu oleks Saksamaa olulisimaks välispoliitiliseks sihiks Ida-Euroopa väikeriikide püstihooldmine ja sõjajärgse poliitilise kaardi taastamine (Tarvel, 2018: 271). Rahva hulgas liikusid lendlehed Atlandi Harta tekstiga, milles lääneliitlaste juhid lubasid ennistada sõja lõppedes nende riikide iseseisvuse, kes selle sõja käigus olid kaotanud. Hiljem algas eufooriast kainenemine ja sinisilme lootus sõber Saksamaast hajus ning asendus tõrksustunde ja võimuvõtva vihkamisõhkkonnaga (Õispuu, 1992: 223). Siiski oli Saksa okupatsioon kokkuvõttes kergem kui eelnenud nõukogude oma. Kui näiteks nõukogude okupatsiooni ajal võis rahvusvärvide eest Siberisse sattuda, siis Saksa okupatsiooni ajal lehvits Pika Hermannini tornis haakristlipuga kõrvuti sini-must-valge trikoloor (Kirme, 1998: 32).

„Natsionaalsotsialism teeb ainult seda, mis on kasulik meie enda rahvale ja antud juhul seisnevad meie rahva huvid kahtlemata Saksa korra karmis kehtestamises selles piirkonnas, ilma sealsete väikerahvaste igasugustest taotlustest välja tegemata,“ kirjutas 1943. aastal Paul Joseph Goebbels, üks Suur-Saksamaa mõjukamaid ja tuntumaid poliitikuid, oma päevaraamatus Balti kääbusriikidest (Tarvel, 2018: 272). Goebbelsi sõnadest on selgelt näha, et suhtumine okupeeritavatesse oli kalk ning tegutses omakasupüüdlikest motiividest ajendatuna. Auahne ja oma huve arvestav Hjalmar Mäe kirjeldas Saksa sõjaretke kui kaitsesõda barbaarse ja asiaatliku

ida vastu, mistõttu olevat mõistlikem meede osaleda Hitleri „Uue-Euroopa“ ülesehitamises (Zetterberg, 2011: 509).

Teist maailmasõda, nagu ka Esimest maailmasõda, võib pidada moodsaks sõjaks, sest lisaks füüsilistele relvadele kasutati relvadena ka sõnu – appi võeti kommunikatiivsed võtted ning vaenlase vastu suunatud propaganda abil üritati tsiviilelanikke mobiliseerida, n-ö värvata. „Ajalehemeestel on oskus ja tunnetus kasutada sõnu, et luua soovitatavat meeleolu,“ kirjeldab Lasswell (1938: 32) oma doktoritöös „Propaganda tehnikad maailmasõjas“ nn ajalehemehi, keda peab parimateks propagandakäsilasteks. Massimeedia oligi 20. sajandi esimesel poolel üks peamine moodus propagandat rahvani kanda. Teise maailmasõja aegset propagandat võib iseloomustada kui hea ja kurja võitluse kujutust. „Tänapäeval on psühholoogiline vastumeelsus sõja suhtes nii suur, et iga sõda peab näima kaitse eesmärgil peetud sõjana, kus vaenlaseks on kurjakuulutavalt mõrvarlik agressor. Ei tohi olla mitte mingit ebaselgust selle osas, keda publik peab vihkama,“ kirjeldab Lasswell (1938: 47).

Kui esialgselt paikapandud propaganda põhimõtted olid selgelt seotud natsionaalsotsialistliku ideoloogiaga, sisaldades nii antisemitismi kui tulevikku vaatavat nn Saksamaa ülistuspropagandat, siis okupatsiooni viimastel aastatel sai valdavaks mobiliseerimispropaganda, et värvata kohalikke elanikke kommunismivastasesse võitlusesse. See nihe tulenes rindeolukorra halvenemisest. Kusjuures läbiviidav propaganda ei tohtinud peegeldada Saksamaa suuremaid ja pikaajalisemaid plaane, vaid pidi väljendama, et Uues-Euroopas on igal rahval oma auväärne koht. Rõhutama pidi ka tööteenistuse kohustust ning nn moraalse kohusetunde aspekti. (Tark, 2013: 18-20)

Sakslaste tegelik eesmärk oli saada juurde eluruumi; samuti eesti rahvas assimileerida ja germaniseerida (Tarvel, 2018: 280). Eesti taheti liita Suur-Saksamaaga ja eestlased paarikümne aasta jooksul saksastada; samuti pagendada ruumi tegemise eesmärgil mingi kogus eestlasi Peipsi järve taha (Zetterberg, 2011: 512). Sellegipoolest ei kujunenud Eestis välja aktiivset vastupanuliikumist nagu enamikes teistes Saksamaa poolt okupeeritud riikides (Kasekamp, 2005: 206-207). Eestlastel ei olnud ühist seisukohta, kuidas Saksa okupantidesse suhtuda kuid laialtlevinud arusaama kohaselt oli kõige olulisem vältida Nõukogude okupatsiooni kordumist. Selleks üritati Saksamaaga häid suhteid hoida (Tarvel, 2018: 281). Kardeti, et aktiivne opositsioon võib nõrgestada Saksamaa sõjalist võimekust ning suurendada seega Nõukogude okupatsiooni taastumise ohtu. Üleüldine seisukoht eestlaste seas oli, et Saksa okupatsioon on parem kui Nõukogude oma (Kasekamp, 2005: 206-207).

Natsismi ideoloogia essentsiks oli puhtuseküsimus – aaria rassi puhtuse kindlustamine. Kasekamp (2005: 198) selgitab, et lähtuti rassilistest väärtustest, n-ö aaria ideaalist, püüdes seda mõõta füüsiliste näitajate põhjal. Mida blondimad juuksed ja sinisemad silmad, seda parem. Mida pikem, sihvakam ja tugevam, seda parem (Kasekamp, 2005: 198). Järgnevalt on oluline üritada mõista, millised olid sakslaste silmis eestlased, kuidas neisse suhtuti ja kuhu sooviti neid suunata.

Heinrich Himmler (1900 - 1945), *Schutzstaffeli* ehk SS-i ja politsei juht, pidas eestlasi muistseteks germaanlasteks, kes on omaks võtnud soome-ugri keele ning kes tuleb ürggermaanliku lätte juurde tagasipöörata (Kasekamp, 2005: 198). Kasekampi (2005: 198) sõnul olid eestlased selles kontekstis eeliseisus, sest nad olid elanud 700 aastat saksa kultuuriruumis ning selle käigus toimunud veresegamine oli rassiideoloogide silmis eesti tõugu tugevdanud. Mitte kõiki ei asetatud rassiredelil samale pulgale. Eesti naaberrahvaid, lätlasi ja leedukaid, nähti vähempuhastena. Sellest, kui puhtaks okupeeritud alade elanikke peeti, sõltus ka okupatsiooni üleüldine leebus. Seega võib öelda, et eestlasi nähti kui kadunud germaanlasi, keda tuli õigele teele tagasi suunata, n-ö taassaksastada.

Eeltoodust ilmneb kuivõrd ideologiseeritud oli Saksa okupatsioonivõimude suhtumine kohalikku elanikkonda ning kerkib küsimus, kas või kuivõrd seda ideoloogiat püüti rakendada Eesti haridussüsteemis noorsoo kujundamisel ning milliste võtetega seda tehti? Kas või kuivõrd kanti seda suhtumist üle ka noortele suunatud ajakirjandusse?

1.2. Noorsoo olukord Saksa okupatsiooni aegses Eestis

1.2.1. Haridus, kasvatus ja tööteenistus

Et mõista paremini ajakirjas Eesti Noored kirjutatud, on oluline teada, milliseid uusi tuuli tõi Saksa okupatsioon Eesti noorte haridusse ja igapäevaellu.

Sõjas iseseisvuse kaotanud riikides allutati kultuur võitjamaa vaimse elu korraldusele ning kool kultuuri osana pidi tagama vallutaja taotused allutatud piirkonnas (Rannap, 2001: 60). Kahtlemata on läbi ajaloo olnud kool üks põhilisemaid noorte kujundajaid ja kasvatajaid. Saksa okupatsiooni

tulekuga 1941. aasta septembris reorganiseeriti suures mahus koolikorraldus. Kõik Nõukogudeaegsed õppeplaanid, programmid, juhendid, määrused ja korraldused, mis olid lühikesel Nõukogude okupatsiooni ajal aastatel 1940 kuni 1941 kehtestatud, tehti ümber või tühistati.

Nagel (2006: 31) loetleb, kuidas raamatutsensuuriga kõrvaldati koolide raamatukogudest kommunistlik kirjandus, juudi kirjandus, saksavaenulise tendentsiga kirjandus jms – kõik, mis võis olla Saksamaa missiooni ohustav. Näiteks kirjandusõpikutest kästi eemaldada eesti kirjandusklassika näited, mis rääkisid saksa mõisnike ja eesti talupoegade konfliktidest ja eestlaste vabadusvõitlusest (Möldre, 1998: 116). Õppekavades seati esikohale saksa keel, mida hakati õpetama intensiivsemalt ja suuremas mahus; saksa keele tundides käsitleti saksa suurmeeste elulugusid ning räägiti jutte Hitlerist, Saksamaast ja saksa rahvast (Nagel, 2006: 36). Näiteks tutvustati koolinoortele Adolf Hitleri põhiseisukohta: „Kõik mineviku suured kultuurid on hävinud, sest neid kandvad rahvad pole suutnud end rassiliselt puhtana hoida“ (Rannap, 2001: 62).

Nagel (2006: 37-38) seletab, kuidas eriti hoolika pilguga vaatas Saksa võim üle eesti keele ja eesti ajaloo õpikud, mille kaudu püüti mõjutada noorte eestlaste maailmamõistmist ning mis pidid oma käsitlustega võimaldama neil tunda end Uue-Euroopa liikmena. Ajalootundides pidi natsionaalsotsialismist rääkima kui Euroopa päästjast vältimatust kaosest. Kohustusliku kirjanduse valikul tuli eelistada raamatuid, mis lähendaksid õpilasi Saksamaaga ning aitaksid neil tema püüdlusi ja saavutusi paremini tundma õppida (Nagel, 2006: 37). Rannapi (2001: 62) sõnul suunati Eesti noorsugu eestlust ehk oma rahvuslikku omapära alla suruma. Sarnaselt Nõukogude okupatsiooniga ei olnud ka Saksa okupatsiooni ajal lubatud Eesti iseseisvusaega meenutada või taga igatseda.

Okupatsioonivõimuga kaasnev inimtüüp, mida propageerima asuti, oli teistega koos elav, koos tundev, koos mõtlev ja koos tegutsev rahvuskaslane (Nagel, 2006: 43). Nageli (2006: 42) sõnul pidi õppetöö natsionaalsotsialistlikus koolis toetama õige meelsuse ja iseloomu kujunemist ning lähtuma ka sugupoolte erinevusest. Iseloomukasvatamisega seoses tähtsustati kõrgelt füüsilist aktiivsust ja head füüsilist vormi.

Nagel (2006: 42) nendib, et natsionaalsotsialistlikus ühiskonnas kasvatati noormehi ja neidusid lahus. Saksa okupatsiooni ajal alustati poeglastele ja tütarlastele koolide eraldamisega. Kui poiste kasvatuses keskenduti praktiliste oskustega tugevate tööinimeste vormimisele, siis tütarlaste

kasvatuse puhul rõhuti tütarlapsest tulevase ema kasvatamisele. Nende hariduses vähendati reaalkasvatuse ja humanitaarainete osakaalu ning selle asemel õpetati neile heaks emaks ja perenaiseks olemiseks vajalikke oskuseid – näiteks toidutegemist, kodu- ja aiatööd, terviseõpetust ja laste eest hoolitsemist. Samuti taheti piirata neiude vastuvõtmist ülikoolidesse (Nagel, 2006: 43). On selge, et natsionaalsotsialism tahtis naistest teha koduperenaised ja pereemad, mitte erialaspetsialistid või haritlased. Natsionaalsotsialistliku ideoloogia järgi oli naistel oma koht, ja see oli kodus.

Saksa okupatsiooni ajal hakati propageerima kutseharidust ning üritama noori üldhariduslikest õppeasutustest kutsekoolidesse ümber suunata (Nagel, 2006: 43). Nõnda üritas okupantide võim eesti noori võimalikult kiiresti praktilisele tööle saada, et niiviisi korvata sõtta läinud tööjõudu.

Rannapi (2001: 60) sõnustas kavatseti Balti noorte haridusvõimalusi piirata ning võimaldada neile vaid alg- ja kutseharidust. Keskkooli haridust taheti pakkuda ainult neile, kellel on potentsiaali saksastuda. Juurdepääs ülikooliharidusele taheti anda ainult nendele, kellele saaks Saksamaa tõeliselt loota. 1942/43. õppeaastaks olidki vastuvõtulimiidid langenud ning ülikooli saamine tuli välja teenida. Tartu Ülikooli võttis vastu 600 tudengit ja Tallinna Tehnikaülikool 110 tudengit. Rannap (2001: 60) selgitab, et enne ülikooli astuda ei saanud, kui oldi veedetud pool aastat Saksa sõjaväeteenistuses või aasta Saksamaal riigitöeteenistuses. Nõnda saigi kõrgharidusest Saksa okupatsiooni perioodil preemiakaup.

Laas (2009: 28) kirjeldab, kuidas Saksa okupatsiooni esimesel aastal deklareeriti Berliinist, et kõikide Ostlandi seniste kõrgkoolide uksed jäävad suletuks sõja võiduka lõpuni. Tartu Ülikooli baasil taheti üles ehitada nelja teaduskonnaga saksakeelne Ostland-Ülikool – n-ö klassikaline ülikool. Riiga taheti teha saksakeelset tehnika- ja majandusülikooli ning Leetu või Valgevenesesse kõrgemat põllumajanduse õppeasutust. Uutest saksakeelsetest kõrgkoolidest pidid Laasi (2009: 28) sõnul saama impeeriumi idaalade germaniseerimise keskused.

Laas (2009: 28) märgib, et praktilistel põhjustel jäid aga algselt kavandatud suurejoonelised ümberkorraldused soiku. Plaanide elluviimist pidurdas venima hakanud välksõda ja seetõttu lasus okupatsioonivõimudel surve noorsooga koostööd teha.

Seoses kahuriliha vähenemisega võitlustandril pidid 17-18 aastased noormehed suunduma sundkorras saksa sõjaväeteenistusse (Rannap, 2001: 63). 1943. aasta sügisel kuulutas Eesti Omavalitsuse juht Hjalmar Mäe välja noormeeste sundmobilisatsiooni. Nagel (2006: 41) toob

näiteks, kuidas sõjaväega liituvatele eesti noormeestele lubati koolilõputunnistus anda kätte poole õppeaasta pealt ning kuidas neid keelitati ka õppemaksust vabastamisega ja erisoodustustega ülikooli astumisel.

Natsipartei totalitaarsed taotlused väljendusid uskumuses, et kogu saksa rahvast peaks harima nõndaviisi, et neis tekiks tahe teenida *Volk*'i, müütilist rahvuskogukonda. Riik, võttes kogukonna vaimse juhi rolli, võttis enda kohuseks suunata mehed, naised ja lapsed eemale isiklike ambitsioonide rahuldamisest ning selle asemel saada nad ühiskonda teenima (Stephenson, 1982). Üks suuremaid sisse seatud uuendusi, mis noortele Saksa okupatsiooni ajal osaks sai ning mille täitmist kuni Saksa okupatsiooni lõpuni nõuti, oli tööteenistuse kohustus.

Nageli (2006: 40) sõnul rajanes natsionaalsotsialistlik kasvatus põhimõttele, et noortes peab juba varakult tekitama tööarmastust. Sellest lähtuvalt otsustas 1942. aastal haridusdirektorium kehtestada kõigile õpilastele alates 15-eluaastast tööteenistuse kohustuse. Tööteenistusele mindi suvel ning see kestis neli nädalat (hiljem rohkem) ning sinna olid kohustatud minema nii gümnaasiumi-, kutse- kui ka täienduskoolide õpilased. Noor pidi teenistust täitma kas põllumajanduses, metsanduses, kalanduses või mõnel muul alal. Sügisel pidi õpilane koolile esitama tööteenistusel viibimist kinnitava tõendi.

Kõik 12–18aastased linnanoored rakendati maatööle aktsiooniga „Lapsed suveks maale“. Põllumeeste, talupidajate ja lastevanemate seas suhtuti sellesse eestvõtmisesse skepsisega. Kardeti noorte tervise pärast ning arvati, et noorte jaoks, kes on pidanud eelnevad sõja-aastad tundma tühja kõhtu ning kogema igasugu koledusi, oleks üleminek raskele füüsilisele tööle liiga ränk (Nagel, 2006: 40). Positiivsemalt olid meelestatud noored ise, kes lootsid värskes õhus liikumisele ja paremale söögile.

Mida pingelisemaks muutus olukord sõjajalal, seda rohkem kannatas õpingute kvaliteet. Nappis erinevaid koolitöök vajalikke ressursse, paljud õppehooned olid antud sõjaväe käsutusse ning koolinoorte seas hakkas tekkima okupatsioonivastane meelsus (Nagel, 2006: 41).

Kuna enamik õpetajaid ja haridusvallas töötajaid olid siiski eesti rahvuslikke huve silmas pidavad, ignoreeriti Saksa võimu poolt kehtestatud korraldusi nii palju kui võimalik (Nagel, 2006: 45). Seega kooli ja noorsoo fašistlikuks muutmine kokkuvõttes siiski ei õnnestunud.

Haridust, mida Eesti noored Saksa okupatsiooni ajal said, võib nimetada nõrgaks. Nõrk haridus oli sõjaprotsessist tingitud häirete, motivatsioonilanguse ja ressursside puudumise tulem. Pedagoogikateadlane ja emeriitprofessor Heino Rannap kirjutas 2001. aastal ajakirjas „Haridus“ ilmunud artiklis „Pruunid aastad Eesti koolielus“ järgnevalt: „On imekspandav, et nendel pruunidel aastatel kool Eestis üldse eksisteeris ning noortele võimalusekohast haridust anti.“ (2001: 63)

1.2.2. Noorsootegevus ja organisatsioon Eesti Noored

Teise maailmasõja eel oli Eestis mitmeid noorteorganisatsioone – skaudid, noorkotkad, gaidid ja kodutütred. Ka Saksa okupatsioon nägi vajadust taolise ühenduse järele. Nõnda loodigi 1942. aasta sügisel skautlike ja paramilitaarsete joontega noorteorganisatsioon Eesti Noored, kuhu hakati värbama noori vanuses 10–21.

„Meie noortel on jälle oma organisatsioon. Kas ei taha iga poiss või tüdruk omasuguste keskel aega kasulikult mööda saata, omandada teadmisi ning oskusi edaspidiseks eluks, karastada keha ning vaimu? Iga elurõõmus ja teotahteline poiss ning tüdruk soovivad seda. Need võimalused on avanenud teile, noored, nüüd jälle ühise Eesti Noorte organisatsiooni näol.“ (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 43) Sama nimetusega noorte ühendorganisatsiooni komplekteerimist planeeriti tegelikkuses juba esimeses Eesti Vabariigis, kuid 1940. aastal alanud Nõukogude okupatsiooni tõttu plaan seiskus.

Vastloodud organisatsiooni põhimõtete ja korralduse tutvustamiseks anti välja Eesti Noorte kalender-käsiraamat (1944: 43), mida sirvides selgub organisatsiooni hierarhia. Suurimat üksust nimetati malevaks, mida juhtisid noortejuhid ning mis asusid igas maakonnas ning Tallinna, Tartu ja Narva linnas. Kõik noortemalevad alluvad otseselt Eesti Noorte Peastaabile, mis oli kõrgemaks noorte organiseerimistöö juhtijaks Eestis ning mille ülemaks oli Gustav Kalkun (1898-1972), tuntud sporditegelane.

Noored grupeeriti vanuse ja soo järgi. Poiste ja tütarlaste tegevus toimus lahus. 10–13aastastest poistest moodustati üks ja 14–18aastastest noormeestest teine üksus ning neiud jagati kolme üksusesse: 10–13aastased, 14–18aastased ja 18–21aastased (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 43). Rahvussotsialismi jaoks oli rass võimu võrdkuju; kõiki rasse ei peetud võrdväärseteks.

Teistest paremaks peeti põhjarassi, mis domineeris saksa rahvuse juures, ning usuti selle suuremasse loomisvõimesse (Nagel, 2006: 42). Nõnda jõudis koos rahvussotsialismiga Eestisse ka antisemitism. „Juute vastu ei võeta. Sooviavaldajalt võidakse nõuda päritolutunnistust,“ seisab organisatsiooni põhikirja §-s 3, mis puudutab liikmed ja nende vastuvõtmist.

Organisatsiooni Eesti Noored missiooniks oli noori väljaspool kodu ja kooli kasvatada, tehes seda vaimselt, kõlbliselt, kehaliselt ja kutseoskuslikult ning vabatahtliku ja vastastikuse kasvatusel (Eesti Noored põhikiri, 1944: 1). Nii kasvatuses kui väärtusõpetuses võeti suuresti snitti samal ajal Saksamaal tegutsenud noorteorganisatsioonist *Hitlerjugend*.

Käesolevas töös analüüsitavate juhtkirjade autor ja ajakirja Eesti Noored toimetaja Herbert Voldemar Michelson (1904-1986) oli organisatsiooni Eesti Noored, mille häälekandja ajakiri oli, õppe-, kultuuri-, pressi- ja propagandaosakonna juhataja. Michelson oli nii Eestis kui rahvusvaheliselt tuntud ja tunnustatud spordi- ja skautlustegelane (Eesti biograafiline andmebaas ISIK, 2004). Näiteks oli Michelson 1930. aastal Eesti meister teivashüppes ja 1942. aastal Eesti meister kiirusutamises (TLÜAR väliseesti isikud, 2003). Esimese Eesti Vabariigi ajal oli Michelson Skautide Peastaabi ülema abi ja ajakirja Eesti Skaut toimetuse liige (Kree, 2013: 12). Hiljem Saksamaal (1944-1950) ja Ameerikas (1950-1986) paguluses elav Michelson oli Eesti Skaudid Paguluses asutajaliige ja Eesti Skautide Liidu peasekretär. 1953. aastal pälvis ta teise inimesena Rahvusvaheliselt Skautide Keskbüroolt skautluse kõrgema aumärgi „Höhe Hunt“ (Vaba Eesti Sõna, 1953). Ainuke teine inimene, kes selle aumärgi oli enne teda saanud oli Konstantin Päts. Michelson oli oma eluajal seotud paljude skautluse teemaliste raamatute, käsiraamatute ja ajakirjadega küll autori, toimetaja ja väljaandjana. 1975. aastal avaldas Michelson mälestusraamatu „Eesti radadelt“ ning 1979. aastal sellele jätku „Kodumaalt võõrsile“ (Estniska Dagbladet, 1980).

Siiski leiti toona viis otseselt natslikke eesmärke teenivate institutsioonide varjus ajada „eesti asja“ – nii näib olevat olnud natsliku kasvatusel loodud organisatsiooniga „Eesti Noored“ (Isberg, 1992, viidatud Annist, 1998: 28 kaudu). Tänu eestlastest juhtidele, kellest paljud olid varem olnud skautide ja noorkotkaste juhid, oli organisatsioon suhteliselt eestimeelne ja noori kasvatati isamaaliselt. 1979. aastal kirjutas võõrsil paguluses elav Michelson (1979: 7) oma raamatus: „Olgugi, et väliselt Hitleri propagandaveskid jahvatasid võitlusest Suure-Saksamaa ja Uue-Euroopa eest [- - -], – need suured fraasid ja loosungid olid meie kõrvadele kui müristamine kurdile. Ka mitte ainuski noor „Eesti Noorte“ peres ei andnud tõotust Hitleri ideede eest.

Hoolimata vahest nõudmistest ja suunanäitamisist Lietzmani staabilt, tema noortenõunikelt, – kulges „Eesti Noorte” elu ja töö siiski tervenisti vabal isetegevuse printsiibil, sisemiselt skautlikel põhimõtetel, tavadel ja tegevuses, rahvuslikus vaimus ja töös.“

Seotus okupatsioonivõimu ideoloogiaga oli siiski ilmne. Organisatsiooni liikmeid kohustati positiivsele kaastööle saksa ja eesti rahva võitlus- ja saatusühtluse kindlustamisel, neid Euroopa kultuuri eelpostina kaasa tõmmates Uue-Euroopa ülesehitamisele Adolf Hitleri juhtimisel (Eesti Noored põhikiri, 1944: 1).

Põhikirja (1944) organisatsiooni ülesandeid ja eesmärke kirjeldavast paragrahvist klaarub, et noorsugu püüti kasvatada erinevates valdkondades. Tegeleti näiteks noorsoo töökasvatuse, kõlbelise kasvatuse, vaimse kasvatuse, ideoloogilise kasvatuse ja füüsilis-sõjalise kasvatusega.

Noori taheti arendada füüsiliselt ja vaimselt terveiks kindla tahtejõuga rahvuskaaslasteks ning süvendada neis vabatahtliku kasvatuse kaudu distsipliinitunnet, seltsimehelikkust, truudust, õiglustunnet ja võitlusvalmidust (Eesti Noored põhikiri, 1944). Isikliku kasu ja heaolu taotlemise asemel taheti noortes kasvatada vankumatut tahet teguvõimsaks rakendumiseks ühiskonna teenimiseks (Eesti Noored põhikiri, 1944).

Rõhuti pereväärtustele ja nende riigitasemel tähtsusesse. „Viia noori terve perekonnaelu, kui rahvusterviku alussamba algjõust veenvale arusaamisele“, seisab organisatsiooni sihtide nimekirjas, mida kutsuti ka seadusteks (Eesti Noored põhikiri, 1944). Ühe eesmärgina on kirjas ka kodumaa armastuse süvendamine ning rahvusliku omapära arendamise ja rahvuskultuurilise loomingu jätkamise soodustamine (Eesti Noored põhikiri, 1944).

Noorematele, 10–13 aastastele liikmetele, olid need seadused ja kombed lihtsamalt ja konkreetsemalt ümbersõnastatud. „Eesti noor armastab oma kodumaad ning on aus, usaldusväärne, kohusetruu, sõbralik, abivalmis, töökas, visa, kokkuhoidlik, viisakas ja õilis,“ loetleti omadusi, mis noorel peavad olema (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 48). „Eesti noor tõuseb kohe pärast ärkamist; sooritab võimlemisharjutusi; pestes ei unusta kõrvu, kaela ega hambaid; seisab ja istub sirgelt; viib alustatud töö lõpule; naeratab valu ja raskuste üle ning on looduse sõber ja kaitsja,“ seletati üksikasjalikult (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 48).

Oma liikmetele anti 1944. aasta märtsis välja kalender-käsiraamat, mis sisaldas erinevaid õpetusi. Kalender-käsiraamat oli mõeldud noorsoole kasutamiseks kui universaalne õpik lisaks tavapärasele ja õppeainetepõhisele haridusele andvatele kooliõpikutele. Kalender-käsiraamat oli ühtlasi vahend, mille abil üritati kujundada eesti noortes Saksa okupatsioonivõimudele sobivat inimtüüpi. Näiteks õpetati seal noortele esmaabi – kuidas hoiduda haigustest, kuidas toimetada tulekahju, gaasimürgituse, ussi hammustuse ja luumurru korral ning mida teha sõjagaasi ja elektrilöögiga kokkupuutel (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 93-98). Väga suur osa kalender-käsiraamatu sisust keskendus spordile ja õige tehnika õpetamisele. Aktiivne elustiil oli au sees ning noor pidi olema karastunud. Näiteks käsitleti Eesti Noorte kalender-käsiraamatus (1944: 113-142) erinevaid kergetõustikualasid, ujumisstiile ja õpetati suusatama – seda kõike koos näitlikustavate illustatsioonidega. Kuid õpetati ka muud – näiteks kaarti ja kompassi käsitlema (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 73-75) ning puid langetama (Eesti Noorte kalender-käsiraamat, 1944: 58-60).

Oma uurimuse käigus soovin välja selgitada, miks otsustas Saksa okupatsioonivõim sõja tingimuste ja piiratud ressursside juures lisaks tavakooliharidusele ja noorsooorganisatsiooni jaoks loodud käsiraamatule ka ajakirja välja andma hakata – teisisõnu, mis oli lisaväärtus, mida perioodikaga noortele pakkuda taheti ja milliseid põhimõtteid ajakirjanduslike tekstide kaudu noortele sisendada püüti?

1.3. Ajakirjanduslik maastik Saksa okupatsiooni ajal

Peale seda, kui Eesti 1941. aastal administratiivselt Suur-Saksamaa idaprovintsi arvati, muutusid ka olud siinsel ajakirjandusmaastikul. Siiski on ajakirjanduse tegevust Saksa okupatsiooni ajal vähe uuritud. Põgusad ülevaated Saksa okupatsiooniaegsest ajakirjandusest on raamatutes „Eesti ajakirjanduse 100 aastat“ (Hennoste ja Kurvits, 2019) ja „Eesti ajakirjanduse ajalugu“ (Lumiste, 1977).

Saksa okupatsiooni ajal muutusid ajalehed olulisteks infokandjateks, kuna raadiod olid juba eelneva vene võimu ajal rekvireeritud ja vaid üksikud neist erakättesse tagastatud – pealegi, oli

lubatud ainult Eesti ja Saksamaa ringhäälingu saadete kuulamine (Rannap, 2001: 63). Kindralkomissari propagandaosakond nägi ajalehte kui olulisimat propagandameediumi, sest eestlast peeti oma olemuselt „ajalehevaguraks” (Nurmis, 2011: 78). Seega määrasid toonastes ajalehtedes pakutavat sisu suures osas Saksa asutused ja propaganda. Väljaannetele anti mitmeid tehnilisi ja retoorilisi juhtnööre. Ajalehed pidid tekitama töömeeleolu ning rinde lähenemisega pandi üha enam rõhku ka inimestesse võitlustahte istutamisele. Pealkirjad pidid seetõttu olema üleskutsuvad, soovitavalt hüüdlauseid. Samuti tuli eelistada lühemaid ja lihtsamaid lauseid. (Nurmis, 2011: 85 - 86)

Siiski oli ajalehti võrreldes varasemaga vähem. Osaliselt oli see taotluslik, osaliselt põhjustatud sellest, et kimbutas paberipuudus. Esialgu pidas okupatsioonivõim ajakirjandust tähtsusetuks valdkonnaks ja väljaandeid lubati üksnes niipalju kui hädapärast vaja (Nurmis, 2011: 78). Janika Tomingas ja Signe Pärt kirjutasid oma uurimuses (viidatud Lotman, 1995: 95-96 kaudu), et kui aastal 1940 ilmus Eestis 32 ajalehte 313 200 eksemplarise trükiarvuga, siis Saksa okupatsioonivõimu saabudes ehk aasta hiljem oli ajalehtede arv langenud 21-le ja kogutiraaž 212 100-le. Peale seda, kui 1942. aastal ajalehtede väljaandmine Haridusdirektooriumi alluvusse läks, vähenes ajalehtede arv veelgi – lausa 15-le. Saksa okupatsiooni ajal ilmus 18 ajakirja (viidatud Lotman, 1995: 94 kaudu). Ajalehti ja ajakirju andis Saksa okupatsiooni ajal välja kirjastus „Eesti Ajaleht“ ning kõik perioodikatrükised registreeriti Sisedirektooriumi sisedirektori juhtnööride järgi (viidatud Lotman, 1995: 89 kaudu).

Ajakirjanduse ja informatsiooniga seotud küsimustega tegeles Rahvakasvatuse Peavalitsus, mis allus otseselt Eesti Omavalitsuse juhile ehk Hjalmar Mäele ning mille pressiameti peamised ülesanded olid kõikide direktoriumide ja asutuste info vahendamine ajakirjandusele, provintsilehtedele teabe andmine ning toimetuste järel valvamine ja neile juhiste jagamine (viidatud Lotman, 1995: 88-94 kaudu).

„Saksastamise vastastel puudus igasugune võimalus kasutada oma seisukohtade avaldamiseks ajakirjandust. Levitati aga lendlehti, mõned neist olid õige räiged,“ kirjutas Rannap (2001: 63). Võimaluse puudumise all peab Rannap silmas tsensuuri, mis oli Saksa okupatsiooni ajal kõva. Tsensuuri ülesanne oli tagada Saksa ülemvõimu autoriteedi puhtus ning hoida kammitsais kohaliku ajakirjanduse ebasobiv omaalgatus (Nurmis, 2011: 90).

Toimetajad, kes vastutasid väljaande sisu eest, ja kirjastajad said olla ainult saksa ja eesti päritolu ausameelsed ning laitmatute elukommetega isikud, kes pidid omama ka valdkonnas tegutsemiseks vajalikku haridust ja vastavat kutselist taset (viidatud Lotman, 1995: 89 kaudu).

Tominga ja Pärdi sõnul (viidatud Lotman, 1995: 93 kaudu) kasutati okupatsioonivõimule omast kahekordset asutuste süsteemi ka ajakirjanduse kontrollimisel; käske jagasid Saksa tsensuuriasutused ja Eesti Omavalitsuse Pressiamet koos Rahvakasvatuse Peavalitsusega. Saksa tsensuuri realiseeris Kindralkomissariaadi propagandaosakonna pressidetail ning provintsis menetlesid samal ajal piirkonnakomissaride vastavad volinikud.

„Tsensuur sai Berliinist jooksvalt telegraafilisi instruksioone teatud sõjaliste või poliitiliste küsimuste käsitlemiseks, teatud asjade rõhutamiseks või mainimata jätmiseks, teatud sündmuste kohta teabe kinnipidamiseks kuni teatud ajani vms. Berliini juhenditele lisandusid Riias Riigikomissariaadist ja kohalikust Kindralkomissariaadist tulevad Saksa asutuste eeskirjad.“ (viidatud Lotman, 1995: 93-94 kaudu)

Indrek Treufeldt kirjutas oma doktoriväitekirjas (Treufeldt, 2012: 23), et Saksa okupatsioon, sarnaselt Nõukogude okupatsioonile ja Teise maailmasõja eelsele totalitaarsele ja tsenseerimistuhinast haaratud Eesti Vabariigile, üritas hoida ja arendada kujutlust ajakirjandusest kui tegelikkuse käsitlejast. Siiski on rõhk sõnal ü r i t a s. „Eesti ajakirjanduse ajaloost on teada pikki kahtluseperioode, mil lugeja, kuulaja või vaataja õppis omal moel tõlgendama võimu moonutatud meediaväiteid ehk neid tinglikult mõõtma tõlevastavuse keerukal skaalal. Õigupoolest lähtus avalikkus keerulistel aegadel mingist oma kujutlusest tegelikkuse kohta, mis sugugi ei vastanud ajakirjanduse esitatud tegelikkusele,“ kirjutab Treufeldt (2012: 23).

1.3.1. Ajakiri Eesti Noored

1944. aastal ilmus kuus numbrit 10–21aastastele lugejatele mõeldud ajakirja Eesti Noored, mida toimetas Herbert Michelson (viidatud Lotman, 1995: 95 kaudu). Kui välja jätta konkreetsete koolide häälekandjad, mida levitati ainult koolides ja mille trükiarvud olid väikesed – näiteks „Must Valgel“, mis oli J. Westholmi nim. Gümnaasiumi õppurkonna häälekandja (Kaunissaar, 2009: 72), ja „Poiste hääl“, mis oli kaubanduslikku eriharidust taotlevate poiste häälekandja (Kaunissaar, 2009: 82) jmt, siis ajakirja Eesti Noored näol oli tegemist ainukese universaalsema

Saksa okupatsiooni ajal ilmuva noortele mõeldud ajakirjaga (Kaunissaar, 2009: 151). Tähelepanu tasub pöörata asjaolule, et ajakiri Eesti Noored hakkas ilmuma saksa okupatsiooni viimasel aastal. Senikaua noortel oma ajakirja polnud.

Ajakirja väljaandja oli kirjastus Eesti Ajaleht (Kaunissaar, 2009: 51) ja seda trükiti Tartus Postimehe trükikojas ning tsenseeriti Tartu Piirkonnakomissariaadis ja Kindralkomissariaadis (viidatud Lotman, 1995: 95 kaudu). Trükiarv oli 10 000 eksemplari (Kaunissaar, 2009: 51). Seda, kui paljude noorte kätte täpselt ajakiri toona jõudis, kahjuks hinnata võimalik pole. „Levik oli hea,“ kirjutab Michelson ise (1979: 24) ning nimetab seda suurima levikuga Eesti noorte ajakirjaks.

Ajakiri Eesti Noored oli samanimelise organisatsiooni häälekandja, kuigi ajakirjas endas seda otseselt ei deklareeritud.

Ajakirja lehekülgedelt leiab nii ilukirjanduslikke tekste, teateid, lugejakirju, lugemissoovitusi, lugusid eesti noorte tegevusest kodumaal ja Saksamaal, õpetusi koos illustatsioonidega jpm. Iga ajakirja number algab juhtkirjaga, mida kirjutab ajakirja vastutav toimetaja Herbert Michelson. Seega võime neid tekste kutsuda ka toimetajasõnadeks. Esimeses jaanuarikuises numbris deklareerib ajakiri ise, et „loodab valitud ilukirjanduslike palade kõrval tuua ka rohkesti noorte huvialasid käsitlevaid kirjutisi, pilte ja jooniseid praktiliste oskuste, kodukultuuri, kunsti, kirjanduse, spordi, tehnika ja muudelt aladelt” ning nimetab ennast „noorsoo ideaalide, huvide süvendajaks” ja taotleb „kaasa mõjuda praeguse võitlusvaimu tõstmiseks” (Eesti Noored, 1944).

Michelson (1979: 20) kirjutab, kuidas Kindralkomissari noortenõunik talle ajakirja sisu asjus korduvalt pretensioone esitas ning survet avaldas. „Ma ei tahtvat ajakirjas Uue-Euroopa ja Suure-Saksamaa taustal esile tõsta propaganda joont,“ kirjutab Michelson (1979: 21) ning lisab, et propaganda põimimine ajakirja oli talle loomuvastane.

„Avanumbri juhtkiri, millise kirjutasin muidugi Eesti noorte rahvuslikul tagapõhjal, ei sobivat mõnes osas, olevat kasvatulikult liiga sügav, – „Zu tief”, nagu öeldi. Noorte sangariks nimetamine polevat kasvatuslikult sobiv jne. [- -] Juhtkirja tekstis ei olevat Uue-Euroopa taustal koostööst ja noorte sõprusvaimust sõnagi,“ kirjeldab Michelson (1979: 21) ning lisab, et oli seejärel sunnitud ajakirja juhtkirja lisama järgneva lõigu: „Äsjaseil tutvumisreisidel ja noorte laagrites, kohates

Euroopa rahvaste noori, nendega koos elades ja töötades on ka eesti noored siira otsekohesusega nii sõnas kui teos loonud vastastikuseid üksteise mõistmises sõprussidemeid. Kahtlematult on ka sellel kaal tulevaseks rahvaste sõpruseks.”

2. METOODIKA

Bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida ideaalse noore diskursust Saksa okupatsiooni ajal ning selle võimalikku kujunemist ajas. Analüüsimeetodina kasutan kriitilist diskursusanalüüsi, mille kasutusvõimalused on küll laiemad, kui selle töö maht seda võimaldab. Seetõttu kohandasin seda vastavalt oma tööle. Valisin eelnimetatud analüüsimeetodi, sest kriitilisel diskursusanalüüsil on võime tuua nähtavale ka esialgu varjatud diskursused, tuues ilmsiks seosed keelekasutuse ja võimu vahel. Lisaks on selle meetodi puhul oluline analüüsi sidumine sotsiaalse kontekstiga (Laherand 2008: 329).

2.1. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused

Minu uuringu eesmärk on välja selgitada, milliseid väärtusi püüti Saksa okupatsiooni ajal noortele loodud trükimeedia kaudu sisendada ja milline oli toonane ideaalse noore tüpaaž, kelleks püüti noort ajakirjanduse kaudu kasvatada. Nagu käesoleva töö esimeses peatükis mainitud, oli Eesti Noored ainuke noortele mõeldud ajakiri, mis fašistliku Saksamaa poolt okupeeritud Eestis ilmus. Seega on ajakiri „Eesti Noored“ minu uurimisobjektiks. Sellest tulenevalt soovin uuringu käigus leida vastused järgnevatele küsimustele:

1. Millest peeti oluliseks ajakirja Eesti Noored juhtkirjades lugejale kirjutada?
2. Milliseid väärtusi ja ideaale ajakiri Eesti Noored oma juhtkirjades selle lugejale ette seadis?
3. Milliseid ideoloogilisi elemente juhtkirjade diskursus sisaldab? (Millised võimusuhted kujundavad seda diskursust situatsioonilisel, institutsionaalsel ja ühiskondlikul tasandil?)

2.2. Kriitiline diskursusanalüüs

Ei ole ühtset ja homogeenset teooria formulatsiooni, mis defineeriks kriitilise diskursusanalüüsi. Samuti ei eksisteeri ühte konkreetset meetodikat, mis oleks kriitilise diskursusanalüüsi uuringutele iseloomulik. Kriitlist diskursusanalüüsi ei saa võtta kui terviklikku ja suletud paradigmat. Vastupidiselt on kriitilise diskursusanalüüsi uuringud mitmetahulised, tuletatud üsna erinevatest teoreetilistest taustadest ning orienteeritud väga erinevatele andmetele ja meetodikatele (Weiss ja Wodak, 2003: 12).

Teun A. van Dijk (2005: 236) on lühidalt ja lihtsalt defineerinud diskursust kui „teksti kontekstis“. Igas tekstis on kas tahtmatult või taotluslikult esindatud teatav sotsiaalne identiteet ning mingisugune uskumuste ja teadmiste süsteem. Seega vormib iga tekst ühiskonda ja kultuuri (Fairclough, 1995: 55). Kriitilise diskursusanalüüsi esindajad on uskumusel, et sõnad ei saa olla neutraalsed, vaid kannavad endas võimu ja kajastavad kirjutaja huvisid (McGregor, 2004, viidatud Laherand, 2008: 325 kaudu). Machin ja Mayr (2012: 4) kirjutavad, et keel üheaegselt nii vormib ühiskonda, kui on vormitud ühiskonna poolt. Seega on kriitilisele diskursusanalüüsile omane, et erilist huvi tuntakse keele ja võimu vaheliste suhete vastu. Kriitiline diskursusanalüüs tegeleb keele sees peituvate ideoloogiate paljastamisega (Machin ja Mayr, 2014: 15). Kesksel kohal ongi huvi selle vastu, kuidas nii läbipaistvalt kui läbipaistmatult toimub domineerimine, diskrimineerimine ning võimu ja kontrolli avaldumine keeles (Wodak, 2011: 53). (Fairclough, 1995: 18) hinnangul on kriitiline diskursusanalüüs ainuõige moodus, kuidas analüüsida meediatekste, sest tekst ei seisa eraldatuna ühiskonna protsessidest; nad on omavahel tugevalt põimunud.

Fairclough ja Wodak (1997) võtsid kriitilise diskursusanalüüsi peamised tõekspidamised kokku järgmiselt:

- 1) kriitiline diskursusanalüüs käsitleb sotsiaalseid probleeme;
- 2) võimusuhted on diskursiivsed;
- 3) diskursus kujundab ühiskonda ja kultuuri ning vastupidi;
- 4) diskursus teeb ideoloogilist tööd;
- 5) diskursus on ajalooline ning seda saab mõista läbi konteksti;

- 6) teksti ja ühiskonna seos ei avaldu otseselt, vaid vahendatult;
- 7) diskursusanalüüs on tõlgendatav ja selgitav;
- 8) diskursus on üks sotsiaalse tegevuse vorm (van Dijk, 2001: 467).

Kriitilise diskursusanalüüsi praktiline elluviimine koosneb kolmeetapilisest protseduurist: kirjeldamisest, tõlgendamisest ja seletamisest.

Fairclough (2001: 91, viidatud Laherand, 2008: 329 kaudu) on seletanud seda nõnda:

- 1) esimeses etapis kirjeldatakse teksti sõnavara, grammatikat ja üldist struktuuri;
- 2) teises etapis tõlgendatakse teksti keelelisi valikuid teksti tootmise ja tarbimise kontekstis;
- 3) ning kolmandas etapis nähakse teksti ja sotsiaalsete struktuuride (konteksti) vahel olevat diskursust ning püütakse seda seletada.

Otsustasin kriitilise diskursusanalüüsi rakendamise kasuks, sest see annab mulle võimaluse minna teksti rohkem süvitsi. Ajaloolisi tekste, nagu ka minu analüüsivad 1944. aastast pärinevad juhtkirjad, pealiskaudsemal tasandil analüüsides võib tekkida oht valejäreldesteks, kui asutakse analüüsima tänapäevase pilguga, arvestamata konteksti. Diskursusanalüüs annab mulle võimaluse võtta arvesse ka teksti ümbritsenud maailma.

2.3. Analüüsi põhimõtted

Juhtkirjade analüüsimisel lähtun kriitilise diskursusanalüüsi meetodist. Analüüsi esimene etapp on teksti läbilugemine tavalugejana; see tähendab teksti tarbimist ilma kriitilise hoiakuta (McGregor, 2004, viidatud Laherand, 2008: 329 kaudu). Teises analüüsi etapis rakendatakse kriitilist hoiakut ning püütakse tekstis sõnumit raamistada, st püüda kinni tekstikirjutaja valitud vaatenurka, teatud seisukohti rõhutavaid võtmesõnu, mainimata jätmisi jms. Kolmandale analüüsitasemele jõudes

siirdutakse täpsema analüüsi juurde ning tekst lammutatakse lahti. Luubi alla võetakse laused, fraasid ja sõnad; eelloetletute analüüsiks on välja töötatud erinevaid võtteid.

Vastavalt uurimisküsimusele võtan vaatluse alla:

- 1) sõnavara/sõnastuse;
- 2) grammatika;
- 3) lokaalse tähenduse – meie ja nemad;
- 4) üldistamise, konkretiseerimise, näitlikustamise ja vastandamise;
- 5) diskursuste muutumise ühiskondlike sündmuste taustal;
- 6) diskursuste sisaldatavad väärtused.

Vaatlen, kas autor loob lausetega grupeeringuid ja vastandumisi, millist kõneviisi ja lausestust autor kasutab, millised sõnad ja väärtused on juhtkirjades läbivad, millist suhtumist sõnavalikud kannavad, mida peegeldavad autori grammatilised valikud jne. Eriti pöoran tähelepanu omadussõnadele, millega noori tekstides kirjeldatakse.

2.4. Valim ja kasutatavad andmekogumise meetodid

Oma uuringu viin läbi meediaanalüüsi põhjal. Kõigepealt alustasin tekstikorpuse loomisest. Teemad, mis mind huvitasid, ning mida soovisin uurida, olid noored ja väärtused. Ajaraamistikuks valisin aastad 1941-1944 ehk Saksa okupatsiooni Eestis. Seejärel tuvastasin, et ainuke noortele orienteeritud ajakiri, mis sellel perioodil ilmus, oli Eesti Noored. Kuna ajakirja Eesti Noored ilmus kõigest kuus numbrit – 1944. aasta jaanuarist juunini, tahtsin kaasata oma uurimusse kõik kuus numbrit. Minu esmaseks laiemaks valimiks said seega kõik kuukirja kuues numbris olevad tekstid, mis kõik läbisid esmase lugemise faasi. Kui otsustasin analüüsimeetodina kasutada diskursuseanalüüsi, pidin selle tarbeks valimit aga hiljem kitsendama.

Arvamused ja ideoloogia, mida juhtkirjad endas kätkevad, mängivad tähtsat rolli avaliku arvamuse kujunemises ja selle muutumises, tekitades sotsiaalset ja poliitilist poleemikat. Seega otsustasin analüüsida just ajakirja Eesti Noored ilmunud kuue numbri juhtkirju, kuna juhtkirjades peitub n-ö ajakirja agenda, nad tegelevad moraali- ja väärtusotsustega, ning ütlevad lugejale, mis on õige ja mis vale, mis seisukoht võtta, valides vastavalt eesmärgile sobivad keelelised vahendid. Juhtkirja, olles oma olemuselt arvamustekst, ülesanne ongi veenda, hoiatada, õpetada, kiita, kritiseerida, seletada ja ennustada (Pullerits, 1997, viidatud Sarapuu, 2008: 111 kaudu). Lõppeesmärk on muuta lugeja mõttekäiku nii, et see ühtiks argumenteerija omaga (Lepajõe, 2002, viidatud Sarapuu, 2008: 112 kaudu). Juhtkirjas on väljaandel võimalus väljendada oma arvamusi, suhtumisi ja seisukohti ning esitada oma lugejale nõudmisi ja üleskutseid. Juhtkirja arvamus on institutsionaalne, omab laiemat sotsiaalset tausta ning väljendab tavaliselt kogu väljaande kui institutsiooni, mitte juhtkirja autori isiklikku arvamust (Van Dijk, 1996, viidatud Sarapuu, 2008: 110 – 111 kaudu).

2.5. Uurimisskeem ja andmeanalüüsimeetod

Juhtkirjade analüüsi tegin vastavalt kriitilise diskursusanalüüsi meetodi etappidele. Analüüs algab tekstide läbilugemisega tavalugejana. Artiklite analüüsis lähtusin kriitilisest diskursusanalüüsi meetodi etappidest. Analüüsi tegemisel lähtusin suuresti Norman Faircloughi (1989, 1992) väljatöötatud analüüsiskeemist, mis koosneb üsnagi selgepiirilistest etappidest ja pakub hulga analüütilisi küsimusi, mille seast valisin need küsimused, mida saan enda uuritavate tekstide kohta küsida.

Analüüsi esimeses etapis lugesin läbi kõik kuus ajakirja Eesti Noor (1944) juhtkirja ja analüüsisin, milline on tekstides sõnakasutus ja grammatika. Teise etapi eesmärk oli püüda vastata küsimusele, miks on tekst kirjutatud just sellisena ja kuidas teksti vastuvõtjad seda tulenevalt situatsioonilisest ning intertekstuaalsest kontekstist tõlgendada võivad. Teise etapi tulemusel joonistusid välja võimusuhted ning iseloomulikud sõnakasutused ja keelelised valikud. Lisaks hakkas selgelt piiritletuks saama n-ö ideaalse noore diskursus. Analüüsi kolmandas etapis analüüsisin diskursuse ja ühiskonnas toimuva suhteid. Lisaks jälgisin, kas ja kuidas diskursus kuude lõikes muutus.

Diskursusanalüüsile omaselt ei taotle ma oma valimi puhul representatiivsust ega üldistatavust. Kuna rohkem noortele suunatud eestikeelset perioodikat sellest perioodist pole, ei olnud võrdluse tekitamine teiste sama perioodi ajakirjadega võimalik.

3. ANALÜÜSI TULEMUSED

3.1. Jaanuarikuu juhtkiri „Noored!”

Esimese ajakirjanumbri (jaanuar 1944) juhtkirja üldine mõte on luua esimene kontakt lugejaga ja kirjeldada talle, mida ajakiri noorele pakkuma hakkab ning mille eest seisab.

Ülesõnastamine, ehk konkreetsete sõnade ja nende sünonüümide rohkus ja rõhutamine jätab liigse veenmise tunde ja on tavaliselt tõend sellest, et miski on kas prioriteetne või ideoloogiliselt laetud (Machin ja Mayr, 2012: 37). Sõnavara analüüs näitas, et tekstis domineerivad sõnad on *noored*, *ühine*, *rahvus* ja *võitlus* või nendele tähenduslikult ligilähedased sõnad ja väljendid.

Sõna *noored* (ka *eesti noored*, *meie noored*, *koolinoored*, *noorsugu*, *noorte tervik*, *Euroopa rahvaste noored* jne) on kasutatud jaanuarikuu juhtkirjas läbivalt ning silmnähtav on püüd tekitada noortes lugejais ühtsus- ja kokkukuulumistunnet.

Ka sõna *ühine* ise (nt väljendites *ühisel tööpõllul tegutsevad käsikäes*, *ühine võimas tahteavaldus*, *meie oma ühine asi*, *ühised ülesanded ja aksioonid*, *ühine arusaamine*, *ühine ajakiri*, aga ka *üks pere*, *terviklusevaim*, *koostöötaja*, *vastastikusel üksteise mõistmises* jt) on tekstis palju esindatud, mis kinnitab veelgi, et rõhutakse ühtehoidmisele ja tahetakse taotluslikult tekitada kambavaimu.

Sõna *rahvus* (ka väljendid nagu *rahvusterviklikkus*, *rahvuskultuuriline miljöö*, *rahvuskultuuriline mõjuvõim*, *rahvustervikkus*, *eesti rahvas*, *Euroopa rahvaste pere*) on tekstis tihedalt esindatud, peegeldades patriootlikust ja rahvuslike väärtuste esinemist tekstis.

Sõna *võitlus* (ka väljendid *vaimne võitlus*, *võitlusvaim*, *võitlus idarindel*, *vaimne partisanisõda*) on tekstis silmapaistev, ilmestades tõsiasja, et ajakiri ilmus sõjaajal ning noori peetakse oluliseks sõjatemaatikasse kaasata.

Märgatav on ka see, et autor kasutab oma lausestuses palju kindlat kõneviisi, võttes voli öelda, milline on eesti noor, milliseks ta sirgub ja milleks ta suuteline peaks olema, isegi ennustab tulevikku. Sõjaaja tõttu võib see olla taotluslik, pakkudes noortele pingerikkal ajal positiivsust ja mingitlaadi kindlus- ja turvatunnet. Lasswell (1938: 102) kirjeldab seda kui nn võiduillusiooni

tekitamist ehk rahvale antakse veendumus, et tal on lootust võita, mis tõstab tema võitlusindu. Ebakindlal ajal tuleviku suhtes kindlustunde tekitamise tendentsi illustreerivad järgnevad näited:

„Tuleviku eesti noored kasvavad elurõõmsatena ja elujulgetena (Eesti Noored, nr.1: 2).“

ja

„Siin pole kahtlust, et ka tubli väike eesti rahvas suudab kätte võidelda väärrika koha teiste Euroopa rahvaste peres (Eesti Noored, nr.1: 2).“

Esimese eeltoodud näite puhul on silmatorkav ka see, et autor otsustas kasutada liitsõnasisid *elurõõmus* ja *elujulge*, selle asemel et öelda lihtsalt *rõõmus* ja *julge*. Kaks korda sõna *elu* rõhutamine ajal, kus on nii palju surma, sealhulgas noori langenuid, on tähelepanuväärne.

„Noored on astunud töö ja teoga meeste ridadesse, ilma et sinna tarvis olnuks jõuda kolikambrisse jäänud kraadekultuse või muude selliste “täismehelikkuse” omaduste kaudu. Noored on teadlikud oma kohustest, sest nad on möödunud suvel tõesti väärilikalt asendanud puudevaid täismeeeste töökäsi. (Eesti Noored, nr.1: 2)“

Näide ilmestab, millisena kujutas meediadiskursus toonast eesti noort – täiskasvanu mõõtu, kohusetundlikku ja töökat, öeldes ka otseselt ära milline ei tohiks noor olla – *kraadelik* ehk ülbe hoiaku ja edeva väljanägemisega linnanooruk. Pannes jutumärgid sõna *täismehelikkus* ümber ütleb autor, et eputrillast siidikäpp ei ole täismees. Tähelepanuväärne on, et tsitaadis kasutatakse sõna *mees* kolmel korral. Tütarlaste kirjeldamine kipub tekstis tahaplaanile jääma; neile ei panna nii palju rõhku.

Nagu eelnevalt mainitud, paistab tekstist välja võitluse narratiiv. Noortes üritati sütitada võitlusvaimu, tekitades meie *versus* nemad vastandumist. Autor ütleb lugejale ette, kes on paha ja kes on hea ning kuidas tuleb mõelda. Enamlust tuli eitada ning võitlema pidi selle nimel, et kuuluda Euroopa rahvaste perre. See on otseses kooskõlas okupatsioonivõimu propagandaaparaadi eesmärgiga, milleks ning maalida kohalikule elanikkonnale pilt õnnelikust tulevikust Uue-Euroopa koosseisus. Seda illustreerivad järgnevad autori laused:

„See noorte teoind ja sirge hoiak on taganud kindlat enamluse eitamist, mis kajastub nii otseses kui ka vaimses võitluses nii nüüd kui tulevikus (Eesti Noored, nr.1: 2).“

ja

„Äsjaseil tutvumisretkil ja noortelaagreis kohates Euroopa rahvaste noori, nendega koos elades ja töötades on eesti noored [- - -] loonud vastastikusel üksteise mõistmises kestvaid sõprusidemeid. Kahtlemata on ka sellel oma kaal tulevaste rahvaste sõpruseks. (Eesti Noored, nr.1: 2)”

Järgnev näide aga illustreerib seda, et kuigi eesti noori suunati nägema okupantidest sakslasi ja teisi euroopa rahvaid kui peret või sõpru, on rahvusluse diskursus tekstis siiski suur. Noori õhutati oma eesti identiteeti hoidma ja olema rahvusmeelne.

„[- - -] rühivad eesti noored julgelt iseteadvale kultuurilisele taasõitsengule oma rahvusluse kandejõul (Eesti Noored, nr.1: 2).”

Tekstis seatakse noortele ette ka iidoleid, nende vanemate põlvkonda, kes olid noored Vabadussõja (1918-1920) ajal:

„Meenuvad aastad: meie noorte eeskujuvääriv sangarlus Vabadussõja päevil – võitlus oma kodu eest (Eesti Noored, nr.1: 2).”

Samuti meenutab autor tagaigatsevalt ning idülliseerivalt omariikluse päevi, mis nagu eelnevalt öeldud, ei olnud Saksa okupatsiooni ajal tegelikult lubatud:

„Omariikluse päevil võrsunud noortena olid teil arenemisvõimalused soodsad. Õpingud kodus, koolis ja isetegevuslikud algatused rakendusid rahvuskultuurilises miljöös. (Eesti Noored, nr.1: 2)”

Autor sillatab Saksa okupatsiooniaja Eesti lähiajaloo oluliste sündmustega, püüdes selle kaudu kõnetada noori ja teha Saksa okupatsioon meeldivamaks. See väljendub autori ürituses kõrvutada Vabadussõja aegsete noorte võimalust oma kodumaa vabaduse eest võidelda 1944. aasta noorte võimalusega justkui teha sama. Eeldus oli, et vabaduse eest tahetakse võidelda meelsamini kui võõrvõimu eest. See püüe maskeerida teenis natsionaalsotsialistliku propaganda eesmärki, milleks oli esitleda end kui bolševistlikest õudusest vabastajaid ja kuna võiduvõimalused olid 1944. aastaks kasinad, saada eesti noori iga nipiga võitlema Saksa sõjamasina eest.

3.2. Veebruarikuu juhtkiri „Praegune silmapilk ja noored”

Veebruarikuu juhtkirja põhiteema on noorte ärgitamine kodumaa päästmisele ja nende julgustamine omaalgatuslikele tegevustele, mis aitaksid sõjaohtude vastu võidelda.

Teksti sõnavara analüüsist selgub, et tihti sõna *noored* kõrval esineb sõna *omaalgatuslik* või mõni sarnast tähendust omav sõna (nt *noorte omaalgatuslik teotahe*, *noorte küllaldane algatusvõime*, *teie õilsad algatused*, *noorte omaalgatuslikud üritused*, *vabatahtlik*, *isetegevuslik töö*). Autori surutav narratiiv on, et keegi ei käse, vaid noored ise tahavad ja teevad; vähemalt üritab autor lugejale sellist reaalsust luua.

Ka sõnad *kodu*, *kodumaa* ja *isamaa*, on samuti tihedalt tekstis esindatud, jätkates ka veebruaris rahvuslike väärtuste esiletõstmist.

Nii nagu võime tekstidest leida ülesõnastamist, võime ka avastada, et mingid terminid, mida eeldasime tekstist leida, puuduvad seal sootuks. (Machin ja Mayr, 2012: 38). Otsesemate ja tuntumate sõnade asemelt võib leida eufemisme ehk peitesõnu, mis on pehmemad, ebamäärasemad ja emotsionaalselt vähem laetud. Käesoleva teksti puhul jääb silma, et kuigi ajakiri ilmub kesk sõda, siis sõna *sõda* kasutamist pigem välditakse. Selle asemel kasutatakse pehmemaid väljendeid nagu *kodumaa päästmine*, *eesti rahva kriitiline hetk* ja *äärmiselt tõsine silmapilk*.

Sõna *silmapilk* kasutab autor korduvalt nii teksti pealkirjas kui tekstis, juhtimaks tähelepanu tol hetkel väldanud sõjasündmusele ja nende marginaalsusele.

Kui analüüsida, millist suhteväärtust grammatilised vormid kannavad, jääb silma autori võimupositsioonilt kõnelemine.

Näiteks kasutab autor käskivat kõneviisi, kuid tehes seda läbi *gem*-vormi, kaasab ta tegevusse ka iseenda ja hämardab seeläbi otsest suunatust, kutsudes lugejat enesega selles tegevuses ühinema. Samuti pehmendab selle vormi kasutamine lausete tooni ja muudab need pigem suunavaks:

„Armsad noored, kasutagem praegust aega kallilt. Pidagem meeles – kus on elu ja tegu, seal on ka lootust ja lootuste täitumisel algab kord uus töö, mis nõuab kogemusi ja oskusi, nõuab kogemusi ja oskusi ei kellegi muu käest kui teilt endilt, noored. (Eesti Noored, nr.2: 2)”

ja

„Lõpuks tahaksin veel ka üht hoiatust märkida. Hoidugem, noored, meeleolustsemisest ja hoidugem ka üksikute lodevate kaaslaste mõjust, jääge endi valitsejaks, siis mõjutate ka neid teotahtele. Säilitagem töömeeleolu ja jäägu meist eemale igasugune tuulepeksmine. Igast käeliigutusest olgu tulu meie eesmärkide taotlusel. (Eesti Noored, nr.2: 2)”

Kui esimeses näites kasutab autor asesõna *teie* siis teises näites, kuigi käskiv kõneviis ja korralekutsuv maneer jääb, kasutades asesõna *meie* autor samastab end noortega, näidates, et jagab noortega nende eesmärki.

Samuti kasutab autor loosunglikke hüüdlauseid, mis niisamuti näitab juhtpositsiooni võtmist. Näiteks:

„Meie kodumaa tulevik – see olete teie ise (Eesti Noored, nr.2: 2)!”

Nii nagu jaanuarikuises juhtkirjas, jätkub ka veebruarikuises tekstis tihe kindla kõneviisi kasutus ning noorte pedestaalile seadmine ja kiitmine, tõstes sellega lugeja jaoks standardid, millele ta peaks vastama, kõrgele. Näiteks:

„Tunneme oma noori, kelle mõtted on siiralt puhtad, teotahe piiramatu, meel vilgas, algatusvõime küllaldane (Eesti Noored, nr.2: 2).”

ja

„Noored tunnevad sisemist kutsumust ja nad tõttavad kaastööle tagala sõjaehtude vastu võitlemisel (Eesti Noored, nr.2: 2).”

Lugeja sisemisele kutsumusele rõhumine võib tuleneda propaganda ettekirjutustest, mis käskisid meediaväljaannetel survestada nn moraalsele kohusele.

Autor kasutab pigem mitteformaalset suunitlust, valides sõbralikuma, suuremal määral solidaarsusele rajaneva sotsiaalse identiteedi, näiteks pöördudes noorte poole sõnapaariga *armsad noored*.

Juhtkiri algab lausega:

„Vaevalt leidub meie kodupinnal ühtki noort, kes ei tahaks ühel või teisel viisil kaasa aidata oma kodumaa päästmiseks silmapilgul varitsevast ohust (Eesti Noored, nr.2: 2).”

Selle lausega ütleb autor kohe ära kuidas n-ö normaalne noor käitub. Eitava kõne kasutamine viitab autori eeldusele, et normaalne noor on patriootlik ja tahab tõtata kaitsma oma kodumaad. Adjektiiv vaevalt, mis esineb lause esimeses, jaatavas pooles, viitab sellele, et kirjutaja ise ei usu situatsiooni paikapidavusse. Autor justkui ütleb: „Sinu kaaslased on sellised, sina peaksid ka olema,“ mida lugeja võib tõlgendada kui grupinormina, millele ta peaks vastama.

Veebruarikuu juhtkirjas esineb mitmel korral intertekstuaalsust. Autor kasutab otsest taasesitamist, tsiteeritav tekst on jutumärkides. Lugejale esitletakse lõike noorte kaasmaalaste poolt ajakirjale saadetud lugejakirjadest. Peale tsiteerivaid lõike lisab autor, et nii mõtleb noorte enamus. Selle taotlus võib olla püüe laskuda tekstiga tasandile, mis oleks noortega resoneeruvam ja seeläbi mõjusam, rääkides n-ö noorelt-noorele.

Näiteks tsiteerib autor tekstis ühe neiu kirja:

„Võidupärja saamiseks peame hoolitsema kodude ja rindesõdurite eest. Kuidas seda kõige paremini teha, seda teavad tõsised isamaa tütreid ise. Oleme noored, täis elujõudu ja võime osa vanemate muredest enda kanda võtta. (Eesti Noored, nr.2: 2)“

Lugejakiri on valitud sobima autori enda eesmärgiga, klappima tema vaadetega, töötama tema missiooni hüvanguks. Neiu kirjeldab end ja endi eakaaslasi *tõsiste isamaa tütaradena*, näidates üles pealehakkamist, patriootlikust ja täiskasvanulikku ellusuhtumist.

Autor on teksti rakendanud ka lõigu ühe koolipoisi kirjandist nimega „Noorte kohustusi isamaa vastu“:

„Iga hea ja õilis tegu on meie kodumaale parimaks austusavalduseks. Ei aita ükski vastase võim või suurus, kui võidelda tuleb nendega, kes oskavad oma kodumaad väärilt hinnata. [- - -] Kui meie hinges on küllaldast kiindumust tema vastu, kui oleme selle tunde andnud edasi kõigile kaasmaalastele, siis võime kindlad olla, et meie kodumaa püsib vabana läbi kõikide ajatormide (Eesti Noored, nr.2: 2),“ kirjutab kirjandis noormees, kelle initsiaalideks on märgitud Ü. K.

Autor kirjeldab kirjandi autorist koolipoissi kõrvallauses kui sangarit, kes 1941. aastal rindel „ohverdas oma elu kodumaa altarile“. Eelnev näide kinnitab veel, et kodumaaarmastus on väärtus, mida ajakiri oma lugejale ette seadis.

Märkimisväärne aga on, et autor on valinud Saksa okupatsiooni ajal avalikult tsiteerida teksti, mis räägib kodumaa vabadusest. Esmapilgul näib, et autor siiski soovib istutada ajakirja lugejale pähe

mõtet potentsiaalselt taas vabast Eestist. Kui mõelda aga sellele, et tekst on läbinud tsensuuri, võib seda hoopis tõlgendada ka kui okupatsioonivõimude püüdlust jätta muljet, et Saksa okupatsioon tähendaski samahästi kui vabadust ning selleks, et see nii ka jääks, tuleb vaenlase vastu võidelda.

Autor paneb noortele mõttele ka ühe „vana sõjamehe“ ütluse:

„Ei kool ega ülikool ega ükski teine õppeasutus pole mulle andnud nii suuri praktilisi elukogemusi kui tegelik sõjaolustik oma kooliga (Eesti Noored, nr.2: 2).”

Tõenäoliselt viitab autor mõnele Vabadussõjas võidelnule, kes toona oma koolikaaslastega kodumaa kaitsele läks. Sellega suunab autor sõda nägema kui kohta, kust koguda eluks praktilisi kogemusi, ehk nägema asja n-õ positiivsemas valguses.

Võrreldes esimese juhtkirjaga on teksti toon muutunud silmnähtavalt tõsisemaks, stiil on üleskutsuv, ärgitav. Heites pilgu teksti ümbritsevale kontekstile on oluline välja tuua jaanuari lõpus väljakuulutatud üldmobilisatsioon, eesmärgiga kaitsta maad Nõukogude sissetungi eest, ning veebruari esimestel päevadel alanud Narva lahing. Seega teksti järsult tõsisem noot on konteksti läbi põhjendatav.

Võrreldes jaanuarikuu juhtkirjaga, kus räägiti palju osaks Euroopast olemisest, on veebruarikuu juhtkiri palju patriootlikumat laadi. Euroopat ei mainita kordagi, kõneldakse ainult oma rahva ja oma maa teenimisest.

3.3. Märtsikuu juhtkiri „Aeg ei oota”

Märtsikuu juhtkiri algab vanarahva tarkussõnaga „Ega õnnetus hüüa tulles!” Konteksti vaadates viitab autor ilmselt õhurünnakutele, mis Eesti erinevatele linnadele osaks said, näiteks pommitas Nõukogude armee veebruaris Tartut. Võrreldes jaanuari ja veebruarikuu toimetajasõnaga peegeldab märtsikuu tekst, et ümbritsev olustik on muutunud meelegeitlikumaks, tekst on vähem ülevam, rohkem maisem.

Teksti kujundust vaadates kasutab autor sõrendatud teksti, et rõhutada teatud sõnu, mida peab eriti olulisteks ning hüüdlauseid, et kutsuda lugejat üles. Autor toob jõuliselt välja omadused, mida sõja-aja noor pidi omama — algatusvõime, otsustamisvõime ja tahtejõud:

„Erakordne olustik nõuab eeskätt a l g a t u s v õ i m e t – näidake, mis te võite! Samuti o t s u s t a m i s v õ i m e t, et suuta lahendada ettetulevaid raskemaid küsimusi. Ja t a h t e j õ u d u - jõudu töötamiseks, mis kasvatab iseloomu ja karastab tervist. (Eesti Noored, nr.3: 3)”

Autor kasutab deontilist modaalsust, mis on eelkõige seotud nõudmisega. Fairclough (2003, viidatud Sarapuu, 2008: 117 kaudu) järgi näitab deontiline lause, et käitumine, mida lugejalt nõutakse, on kasulik ja hea, olles seega seotud väärtushinnangutega. Autor kasutab palju sõna *nõuab* (nt *elu ja ühiskond nõuab, silmapilk nõuab, erakordne olustik nõuab*). Nõudja tegelik isik on sealjuures peidetud, sest nõudja positsioonis on abstraktsed kontseptsioonid. On võimalik, et autor projitseerib nii viisi omaenda sisemisi veenmisi, organisatsiooni või okupatsioonivõimu nõudmisi.

Praktiliste oskuste omandamine pidi olema toonasele noorele prioriteet:

„Praegu, noored, on ülim aeg omandada praktilisi oskusi nii vajalikkudel aladel, nagu seda on esmaabi, tule- ja õhukaitse oskuste omandamine ja selle kõrval rakendumine abivalmilt ühiskonna teenistuseks (Eesti Noored, nr.3: 3).”

Okupeeritud aladel läbiviidav propaganda püüdis olukorda kirjeldada sedaviisi, et senikaua, kui saksa rahvas Euroopat päästab, peaksid teised rahvad sellesse sõtta vähemalt tööjõuga panustama. Selleks, et see loomulik ja loogilisem tunduks, kistakse noortele lugejaile üles põline seos eestluse ja töötegemise vahel. Autor esitleb lugejale teada-tuntud “eestlased kui töörahvas” narratiivi ning ideaalse noore tüpaažile vastamiseks pidi noor olema praktiline teoinimene:

„Meie rahva põlise ja kandvama omaduse, p r a k t i l i s e t e o t a h t e kasvatamisega tehakse praegu tänuväärt tööd. Kasvavad praktilised ideaalsed teoinimesed, keda vajab praegune ühiskond, keda vajab tänane päev ja võib-olla veel rohkem homme päev. (Eesti Noored, nr.3: 3)”

Van Leeuwen (2008: 56, viidatud Machin ja Mayr, 2012: 108 kaudu) toob välja, et sotsiaalsed rollid, nagu need tekstides kinnitatakse, ei kirjuta ette mitte ainult oodatavaid tegusid ja identiteete, vaid ka tundeid. Autor ütleb tekstiga, mida sotsiaalse rolli nimega „noored” täitjad tunnevad, võttes endale justkui jumaliku kõiketeadmise ning võime näha noorte pähe, kirjutades:

„Noored tunnevad, et neid vajatakse. Noored tunnevad kohustusi, mis neil lasuvad. (Eesti Noored, nr.3: 3)”

Oluline oli olla kasulik ning noori suunati vabatahtlikku abiteenistusse. Kui poistelt oodati näiteks põllutöödel täie tööjõuna väljas seismist ja sõtta läinud või seal elu kaotanud meeste asendamist, siis linnaneidudel oodati maal abi traditsioonilisemalt naiselikes tegevustes:

„Linnatütarlapsed võivad maal seda kasulikumat olla, mida paremini nad tunnevad koduseid töid, nagu keetmist, lastehoidmist, kodu korrastamist, koduseid talitusi selleks, et taluinimesed võiksid samal ajal rahulikult põllul töötada (Eesti Noored, nr.3: 3).”

Autor põimib teksti sisse väikeseid lugusid, vestes justkui muinasjutte. Kangelasteks ja sangariteks, kes olukorra lahendavad, on nendes lugudes alati organiseeritud noored. Näiteks:

„Kord juhtus nõrga jää ajal Tartu Kivisillalt üks remonttööline vette kukkuma. Kogunenud tuhandeisse ulatuv inimmass ei mõistnud muud teha kui närviutada, kasutult paar päästerõngast vette heita ja segaseid nõuandeid hüüda – kuni ainult kaks organiseeritud noort taipasid lähedusest pika redeli jääle vinnata ja uppuja päästa. (Eesti Noored, nr.3: 3)”

Liialduse korral, kus reaalsed numbrid on asendatud abstraktsete ühikutega, võime endalt küsida, millist ideoloogilist tööd see teeb (Machin ja Mayr, 2014: 84). On väheusutav, et tuhandetesse ulatuv rahvamass Emajõe kallastel vaatas, kuidas üks mees upub. Antud juhul on autor ilmselt lähenenud põhimõttest, et mida dramaatilisem, seda mõjusam, ning olulised polegi juhtumi täpsed asjaolud, vaid loo õpetlik moraal, mida autor taotleb edastada.

3.4. Aprillikuu juhtkiri „Noored – meie tulevik! Ühise võitluslipu, sini-must-valge all”

Aprilli juhtkiri manitseb noort ning keskendub kohustusliku abiteenistuskogemuse ilustamisele.

Aprillikuu teksti pealkirjastus on hea näide toonasele ajakirjandusele kehtestatud ettekirjutusest, mille kohaselt pidi pealkiri olema üleskutsuv, näiteks hüüdlause, ning istutama inimesesse võitlusjanu. Viimast eesmärki täidab pealkirjast leitav sõnavalik *võitluslipp*.

Nagu märtsikuu juhtkirjaski, dikteerib ka aprillikuu tekst lugejale, mitte ainult seda, mida teha ja milline olla, vaid ka mida tunda. Näiteks kirjutab autor:

„Ainult kahetsusega vaatab iga tõeline eesti noor neile üksikuile päevavarastele, keda on hukutamas kaubitsemiskirg ja muud lodevusnähtused (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Selleks, et olla tõelise eesti noore rolli vääriline, pidi noor tundma kahetsust teatud kirjeldusele vastava noore vastu. Seda intensiivistab sõna *ainult*.

Fairclough (1995: 94, viidatud Machin ja Mayr, 2012: 164 kaudu) sõnul on metafoorid ideoloogiliselt laetud; petlikult paistes arusaamu paljastavat nad tegelikult hoopis peidavad ja kujundavad neid. Sellest, missugust sõnavara kirjutaja kasutab, järeldub ka tema suhtumine (Sarapuu, 2008: 133). Järgnevas lauses kasutab autor negatiivse tähendusega kõnekujundit, võrreldes kaubitsemiskirega noori, viidates rahaahnuse pahadusele, sõjarusudega:

„Äsja võisime seesuguseid üksikuid noori, poisse, liikumas näha linnatänavaid ja vahel ka maal; ümbruse mõjust hingelaadilt lõhestunud, liiguvad nad nagu sisemised varemed väliste varemete kõrval (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Autor kasutab ironiat ning tema sõnavalikud *suitsuots* ja *piibunosu* annavad suitsule negatiivsema varjundi, nagu seda teeks ka näiteks sõna *pläru* kasutamine suitsu kohta.

„Seesuguseid tunneme kõigepealt suitsuotsast või isegi piibunosust, mida nad asjatundlikult hambais hoiavad (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Siin võrdleb autor esmalt suitsetamist sõrmeimemisega, kõrvutades seeläbi suitsetavaid poisse tittede mitte meestega; teises lauses võrdleb autor neid loomadega:

„Tõeliselt on see ainult jätk sõrmeimemise näljale. Poiss arvab, et teda meheks peetakse, tõeliselt langeb ta küll rohkem tagasi pärdiku omaduste poole. (Eesti Noored, nr.4: 3)”

Nii nagu märtsikuus, pikib autor ka aprillikuu juhtkirjas teksti sisse väikseid moraaliga õpetlikke jutukesti, mis peaksid noorele näitlikustama kuidas käituda ja kuidas mitte käituda. Seekord ei esitle autor aga mitte kangelasi, vaid antikangelasi:

„Rong peatub. Keegi vabade kätega noorhärri astub maha esimesena. Ei tema silmad märka eidekest, kes otse tema järel suurte pampudega vaevu suudab vagunitrepist alla astuda. (Eesti Noored, nr.4: 3)”

Asesõnu nagu *meie* ja *nemad* kasutatakse, et joondada lugejat mingi ideoloogiaga või panna ta sellele vastanduma. Teksti looja saab esitada enda ideid lugeja omadena, kasutades asesõna *meie* ja luua kollektiivse vastase, kasutades asesõna *nemad*. (Machin ja Mayr, 2012: 84) Autori sõnavalikud nendes lausetes on väga tugevalt negatiivselt laetud. Luues kaks kategooriat, tõeline, n-õ õige noormees ja sellele vastanduseks teine, n-õ vale noormees. Järgnevas lauses ütleb autor sõnadega *seesuguste* ja *meie* ära, kuhu kategooriasse ajakirja lugeja kuulub:

„Olgu, kuis asi ka on, kuid seesuguste „ahvinägude” vastu kuulutavad meie tõelised vahvad noored ise sõja, püüdes nendest selle pahe heaga võõrutada (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Tekstis esineb ka intertekstuaalsust. Viidatakse ajakirja esimeses numbris ilmunud jutustusele pealkirjaga „Kuidas Enn meheks sai”, mida autor nimetab elavaks näiteks sellest, kuidas häda kasvatab poisist mehe ja vaprast kodukaitsja. Lisades:

„Selles mõttes peaks hetk küll positiivselt kaasa mõjuma (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Sellega üritab autor panna lugejat nägema sõda ja sellega kaasnevat nii positiivses valguses kui see on võimalik, ehk mõtlema viisil, et sõjakogemuse saamine muudab noort paremaks inimeseks ja kodumaa kodanikuks.

Kuigi palju rõhku läheb tekstis sellele, et teha noortest aktiivsel sõja ajal praktiliste oskustega abikäsi ja võitlejaid, paneb autor noortele südamele, et ka vaimselt tuleb ennast harida:

„Tasub vaeva, noored, küll ka enam süveneda vaimsete otsingute radu. Meie noored ei või kasvada ainuüksi välisteks löögimeesteks, nagu puuduksid küllaldased vaimsed omadused, mis seda löögijõudu ka pidevamalt kanda suudaksid. (Eesti Noored, nr.4: 4)”

Järgnevast lausest on silmapaistev lauseosa *kõige kurjema vaenlase vastu*. Kõige kurjema all peetakse ilmselgelt silmas Punaarmee ja terrori all nende põhjustatud märtsipommitamise sündmuse, kuid peidetud kujul ütleb see, et vaenlasi on veel, nad lihtsalt ei ole nii kurjad, mis võib viidata okupantidele, ehk sakslastele.

„Terror, mis meie kauneid kodulinna hävitab, sütitab ühtlasi rahva hulgas määratud põlgust ja viha oma kõige kurjema vaenlase vastu (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Aprillikuu juhtkirjas on silmapaistvamad ja läbivalt reklaamitavad omadused ennastsalgavus, abivalmidus ja tähelepanelikkus, mille juurde tekstis korduvalt naastakse. Seevastu

omakasupüüdlikkust ja enese „mina” esiplaanile seadmist nimetab autor *moodsaks nakkushaiguseks*, kasutades metafoori. Näiteks toob autor eeskujuks märtsipommitamise ööl isetult tegutsenud noori:

„Puuduvad sõnad, kuidas Tallinna pommirünnaku ööl noored ennastalgavalt välja astusid ligimese vara päästmiseks, samal ajal kui omad kodud teisel tuleroaks varisesid (Eesti Noored, nr.4: 3).”

Autor kasutab järgnevalt jälle haiguse kõnekujundit, väljendades seda sõnadega *nakatuma* ja *ravi*. Miks ja mille poolest on aga linnaõhkkond maaõhkkonnast halvem, jääb selgusetuks. Autor näitab siin välja, et linnanooresugu on vaja suveks päästa haiguskoldest ehk linnast ja ravida neid pahelistest nähtustest, küll otseselt nimetamata, mis need on. Kuid võib eeldada, et autor mõtleb näiteks eelnevalt tekstis kirjeldatud suitsetavaid päevavargaid, kes linnatänavil liiguvad.

„Looduses, looduse huvivallaga kokku puutudes töös ja talituis ning vaba aja harrastuis kaovad piiratud linnaõhkkonnas nakatunud pahelised nähtused otse silmnähtavalt. [- -] Maatöö ja elu, vaba aja üritused värskes õhus on parimaks raviks igaihele, eeskätt aga kasvavale linnanoorsoole. (Eesti Noored, nr.4: 4)”

„Maa kutsub noori (Eesti Noored, nr.4: 4)”, kasutab autor personifikatsiooni, kirjeldades maaelu kui sanatooriumi või kuurortspaadi, mis noori ravib. Kui autor jätab suveks maale minemisest mulje kui võimalusest, siis tegelikkuses oli tegemist kohustusega; noored lähetati toona sunniviisiliselt suvistel koolivaheaegadel maale abiteenistusse.

3.5. Maikuu juhtkiri „Ema ja noored suurel hetkel”

Maikuu tähistatava emadepäeva valguses on juhtkirja temaatika pühendatud emade tähtsustamine. Kui omariikluse päevil oli emadepäeva tähistamine populaarne, siis 1940. aastal Nõukogude okupatsiooni tulekuga ei olnud see enam lubatud. Küll aga tähistati emadepäeva Natsi-Saksamaal, seega võisid ka eestlased kui okupeeritud ala elanikud 1944. aastal seda püha tähistada.

Autor suunab noort lugejat oma ema väärtustama ning mitte emale pettumust valmistama:

„Ja millega siis tänada ema kui suurimat heategijat? Aga ka emal on heameel, kui ta näeb oma kasvatusel vilja, kui ta näeb, et tema poeg või tütar sirgub õnnelikuks ühiskonna liikmeks. (Eesti Noored, nr.5: 2)”

Silmapaistev on, et kui üldine tendents on tekstides olnud eneseohverdamise ja isetuse soosimine, siis esimest korda tähtsustatakse ka seda, et noor oleks õnnelik.

Ematänu seatakse noorele eeskujuks kui suur kasvatajat, mida autor rõhutab juba eelnevatest tekstidest tuttava hõrendatud kirjaga:

„Tänuks emale ja rõõmuks temale on, kui nooredki oma õpinguid ja kohustusi, tööd ja tegevust võtavad niisama suure kohusetunde ja armastusega, vähemalt püüavad käia oma ema kui s u u r e k a s v a t a j a jälgedes (Eesti Noored, nr.5: 2).”

Nii nagu eelnevas näites esinevad sõnad *kohustus* ja *kohusetunne*, kinnitab ka järgnev lause, et kohusetruuduse tundmine oli noortelt nõutav:

„Kohustust kannab tänapäeval igäiks (Eesti Noored, nr.5: 2).”

Järgnevates lausetes taasesinevad kindlas kõneviisis juba varasematel kuudel silmapaistnud omadused, millega noori kirjeldati – mehelikkus ehk täiskasvanulikkus:

„Noored on nüüd mehe eest väljas (Eesti Noored, nr.5: 2).”

ja

„Noored astuvad meeste kõrvale (Eesti Noored, nr.5: 2).”

Kusjuures sõnaga *nüüd* peegeldab autor, et varem, enne sõda, ei pidanud noored nii ruttu suureks kasvama.

„Praktiliste oskuste omandamisega esmajoones, selle kõrval sõjalis-sportlike oskuste ja muu õppetegevusega [- -] saavutavad meie noored silmaringi, millel edaspidisekski eluvõitluseks on kaaluv tähtsus (Eesti Noored, nr.5: 2).”

Ülalolev loetelu näitab ära, mis oli prioriteetne ja mis vähetähtis. Sõna *esmajoones* illustreerib, et kõige olulisem oli, et noor oleks vilunud praktilistes oskustes, seejärel see, et noor oleks füüsiliselt heas vormis sõdur. Akadeemilisem haridus ja teoreetilist laadi teadmiste omandamine oli

tagaplaanil ning seda ei soositud. See haakub otseselt kirjanduse ülevaates väljatooduga, mille kohaselt hakati Saksa okupatsiooni ajal kutseharidust jõuliselt propageerima selleks, et noored kiiresti tööpõllule rakendada, kuna vaja oli asendada sõtta läinud tööjõudu.

3.6. Juunikuu juhtkiri „Noortepäevad”

Juunikuu juhtkiri keskendub peale jaanipäeva kõikides valdades toimuvatele noortepäevadele, tõmmates paralleele omariikluse päevadega ja meenutades toona aset leidnud sarnaseid noortesündmusi ja pidustusi:

„Meenutame sel puhul ka Eesti Koolinoorsoo Keskliidu korraldusel toimunud esimest ülemaalist noortepüha 11.-13. juunil 1921. a. Tartus, kuhu koondus kogu eesti noorte paremik nii sportikule kui ka vaimse kultuuri noorteolümpiaadile. Siin avaldus esmajoones noorte tuline idealistlik omaalgatus. (Eesti Noored, nr.6: 2)”

Autor kirjutab noortele sündmusest, mis toimus siis, kui ajakirja sihtgruppi polnud veel sündinudki. Autor kasutab sõna *meenutama* mitmuse 1. pööret, kuid tegelikult on tegemist kirjutaja enda mentaalse protsessiga, autor ise on meenutaja rollis, üritades lihtsalt rõhuda oma ühtekuuluvusele lugejaga. Sõnapaar *avaldus esmajoones* näitab, et omaalgatus oma miski, mis pärineb noorte vanemate põlvkonnalt, seades seeläbi nad noortele eeskujuks. Sõnapaar *idealistlik omaalgatus* näitab, et omaalgatus on idealismile omane joon. Seega ideaalne noor omab algatusvõimet.

„Kõige lugupeetavamad kirjanikud, kunstnikud ja seltskonnategelased (G. Suits, Fr. Tuglas, J. Tõnisson, K. Päts, A. Weizenberg, M. Lipp, Lilly Suburg ja paljud teised) avaldasid toimunud pidustuste kohta kõige paremat (Eesti Noored, nr.6: 2).”

Kategooriate *kirjanikud, kunstnikud ja seltskonnategelased* all loetletakse üles eesti raudvara, igale eestlasele teada-tuntud isikud ja suurkujud. Nende seas ka Konstantin Päts, Eesti Vabariigi esimene president, keda autori pakutud valikutest võib sokutada ainult seltskonnategelase kategooria alla. Samuti on loetelus Eesti Vabariigi peaminister Jaan Tõnisson, keda saab samamoodi klassifitseerida autori antud valikutest ainult seltskonnategelaste sekka. Tähtsad

vabariigiaegsed riigimehed on küll lugupeetute nimekirjas välja toodud, eesmärgiga teha tekst eesti noorele vastuvõetavamaks ja omasemaks, kuid nende tähtsust on pisendatud. Selline okupatsiooni ajal läbiviidavate ürituste ja omariikluse ajal toimunud ürituste kõrvutamise pidi eesti nooruses tekitama tunde, et Saksa okupatsiooni all elamine on sarnane vabas riigis elamisele.

„Meie noorte terve ja rikkumatu hoiak on tänavu koondanud kõik noored kohusetäitmisele mehe eest. [- - -] Kümned tuhanded noored täidavad meie maa ja rahva põlist aukohust, hoolitsevad meie emakese – põllu eest, mis meid kõiki toidab ja kaitseb. (Eesti Noored, nr.6: 2)”

Van Dijk (1991, viidatud Machin ja Mayr, 2012: 105 kaudu) leidis, et võimude läbiviidavad negatiivsed tegevused võivad olla pisendatud, mainides neid lause lõpupool või kasutades umbisikulist tegumoodi. Ülalolevast näitest on silmapaistev tegevuselt vastutuse ära lükkamine; mitte okupatsioonivõim ei mobiliseeri tuhandeid noori rindele ega koonda neid maatöödele, vaid seda teeb hoiak. Toimub ka isikustamine – autor võrdleb põldu hellitavalt *emakesega*, ning sellele antakse emalikud võimendused toita ja kaitsta. Nagu maikuu tekstist mäletame, pidi noor ema kõrgelt hindama, seega epiteedi *emake-maa* teksti toomine näitab, et ka põldu pidi noor suhtuma aupaklikult.

„Nii nagu Vabadussõja päevil, nii ka nüüd koondub kogu meie ühiskonna pere – kes rindel, kes tagalas – ühisele innukale tööle ja võitlusse metsiku vaenlase vastu praeguses sõjas (Eesti Noored, nr.6: 2).”

Autor suunab noort nägema ühiskonda kui peret ning otseselt kõrvutab Vabadussõja päevi praegustega. Vaenlast nimetab autor *metsikuks*, teenides okupatsioonivõimu propaganda eesmärki vaenlast demoniseerida.

Juunikuu juhtkiri tähtsustab ka sporditegemist. Noortele kirjutatakse spordimaailma suursündmusest – olümpiamängud tähistavad oma 50-aasta juubelit ning neist osa võtnud atleete tuuakse noortele eeskujuks:

„Neil suurtel rahvaste võimete mängudel on meie noortest arenenud kuulsad atleedid oma osa hiilgavalt täitnud, kellest mitmed tegutsevad meie noorte keskel veel tänapäeval elavate suurte virgutavate eeskujudena (Eesti Noored, nr.6: 2).”

Meie noortest arenenud kuulsad atleedid näitab ära, et atleedid on küll kõrgemal positsioonil, olles eeskujudeks, kuid kuuluvad siiski samasse gruppi, mis ajakirja lugeja. Seega on ka ajakirja lugejal võimalus saavutada samalaadne kuulsa sportlase seisus.

3.7. Juhtkirjade võrdlus

„Juhtkirjadele on tüüpiline ajastruktuur, kus asju esitatakse minevikust olevikku ja olevikust tulevikku, kuigi aeg-ajalt ajastruktuur ei ole nii selge. Kui minevikku ja olevikku kirjeldatakse ja kommenteeritakse, siis tulevikuga seoses õhutatakse, õpetatakse ja kästakse,“ kirjutab Heikkinen, 1999, viidatud Sarapuu, 2008: 113 kaudu).

Kõigi kuue juhtkirja puhul täpselt nii on: autor meenutab möödunud sündmusi, näiteks omariikluse aegu, kirjeldab ja kommenteerib silmapilku ja hetkel vältavaid noori puudutavaid sündmusi ning seejärel muutub tulevikkuvaatavaks, sealjuures noort lugejat õpetades, õhutades ja suunates.

Van Dijk (1996, viidatud Sarapuu, 2008: 113–114 kaudu) on jaganud juhtkirja ülesehituselt kolme ossa: esiteks kirjeldab autor mõnd sündmust, seejärel arvustab sündmust ja selles osalejaid, esitledes väärtushinnanguid ja ideoloogiaid, ning kolmandas osas, mis on tegevusele orienteeritud ning mis põhineb ühiskonnas valitsevatel normidel, esitab pragmaatilise järelduse koos soovitude ja hoiatustega. Kuigi Michelsoni kirjutatud juhtkirjades ei esitata neid osasid alati täpselt Van Dijki teooria kohaselt, on kõik need kolm osa siiski igas juhtkirjas esindatud.

Juhtkirjades kõneleb kirjutaja tavaliselt õpetaja, kritiseerija, teadja, aga ka tunnustaja positsioonilt (Sarapuu, 2008: 116). Michelson võtab juhtkirjades kõiki neid rolle järgemööda, näiteks tunnustades tublisid noori ning kritiseerides mitte nii tublisid.

Herbert Michelsoni kirjastiil ajakirja juhtkirjades on küllaltki otsekohene, eeskujuliku noore tüpaaži kirjeldatakse lugejale läbipaistvalt ja rohkete omadussõnadega, tehakse n-ö puust ja punaseks. Allegooriat analüüsitud tekstides väga ei esine. Kuigi allegooriat on ajaloos kasutatud tsensuurist möödahiilimiseks, ning okupatsiooni võimu all ilmunud ajakirjalt võiks seda eeldada, võib allegooria puudumine tuleneda ajakirja noorest sihtgrupist, kes ei pruugiks mõistukõnet mõista ja peidetud sõnumeid läbi hammustada. Samas ei saa juhtkirjade põhjal kindlasti väita, et

allegooriat ajakirjas Eesti Noored ei esine, seda võib potentsiaalselt leida näiteks ajakirja paljudest ilukirjanduslikest jutukestest, mis jäid minu valimist välja.

Juhtkirjade pealkirjavalikutest viis kuuest seostusid aja-temaatikaga, sisaldades sõnu *silmapilk*, *aeg*, *hetk*, *tulevik ja päev*, mis näitab seda, et kontekst, milles ajakiri ilmus, oli märkimisväärne. Sõnavalikud *hetk*, *silmapilk ja tulevik* näitavad autori lootust, et see raske aeg on mööduv, sest silmapilk ja hetk ei kesta ajalises mõõtnes kaua, neid kasutatakse lühikese ajaperioodi kirjeldamiseks.

Ebakõla ja vasturääkivust analüüsitud tekstide ja sealt leitud noortele sisendavate väärtuste vahel ei esinenud. Kõiki eessõnu võib iseloomustada kui aatelisi, moraalitsevaid ja loosunglikke. Mida aktiivsemaks sõjategevus Eestimaa pinnal läks, seda rohkem tuli ka teksti sõna *sõda* eelnevalt selle asemel olnud pehmemate väljendite asemele. Kõik kuus teksti olid kui järjejutt – palju korrati sama mõtet, kergitati esile samu väärtusi. Mitmed juhtkirjad isegi lõppesid sarnaste loosunglike lausetega. Näiteks:

„Sel teel sammuvad meie tublid noored mööda teadliku enesekasvatuse rada paremale tulevikule, truuduses ja ustavuses oma kodu ja rahva vastu, ühise võitluslipu, sini-must-valge all (Nr.4: 4).”

ja

„Eesti noorus koondub tihedalt töös ja võitluses ühise lipu, sini-must-valge alla, astudes julgelt ühisel võitlusrajal vastu õnnelikule vabale Eestile (Nr.5: 2).”

Tekstid sisaldasid tugevaid vendluse ja rahvusluse aateid. Kõikide tekstide siseselt ja üleselt üritati noori panna tundma, et neil on kodumaa ees kohus, tekitada ühtsus- ja võitlusvaimu. Siinkohal on raske läbi näha, kas pidev noortel lasuva vastutuse rõhumine tulenes autori tõelisest ja siirast patriootlikusest ning Vabadussõja päevadest jäänud kodumaakaitsja mentaliteedist, või oli see okupatsioonivõimude propagandaaparaadi poolt kunstlikult pealesurutud kodumaateenistuse tunne, mida ta pidi teksti rakendama.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Meedias nähti võimalust edastada propagandat, mõjutada noori – see on ka ilmselt põhjus miks otsustas Saksa okupatsioonivõim sõja tingimustes ja piiratud ressursside juures anda loa noorteajakirja ilmumiseks. Ajakirja Eesti Noored juhtkirjad on sisult läbinisti sõjaaega peegeldavad. Noorele lugejale peeti oluliseks kirjutada sellest, kuidas sõjategevuse valguses saaks noor oma kodumaale kasulik olla, teisisõnu sellest, mida saaks noor aktuaalsete sündmuste taustal teha, et maksimaalselt kriitilisel ajal kaasa aidata. Kuigi poliit-teemasid puudutati põgusalt ja pealiskaudselt, siis selgelt avaldub hoiak – sakslased on eestlaste liitlased ja Eesti põhivaenlane on idas.

Analüüsist joonistub välja selge ja kõikides tekstides läbivalt kohalolev ideaalse noore diskursus, kuid seda, kelle jaoks teda kujundatakse, kelle huve ta teenib, jääb ähmaseks. Vähemalt pealtnäha üritati tekitada tunnet, et noort oli vaja kodumaale, kuid võimalik, et peidetult okupatsioonivõimule.

Igatahes on noortele esitletavad väärtused rajatud n-ö vanale vundamendile, põliseks eestlaseks olemisele, mitte millelegi uuele; st autori sõnavalikus, esitletavate eeskujude valikus jne ei väljendu, et oleks püütud kasvatada Uue-Euroopa noort ega Saksa noort, vaid siiski Eesti noort.

Noorteajakirjas Eesti Noored esitati selgeid ideaale, milleni üks „õige noor” peaks küündima, milline olude sunnil olema. Eeskujudeks seati noortele näiteks nende esivanemaid ja nende vanemate põlvkonda, kes oli võidelnud Vabadussõjas ning teisi tublisid organiseeritud noormehi ja neiusid; näiteks neid, kes olid oma elu isamaa eest jätnud, aga ka nimedeta nn prototüüp noori, kes eeskujulikult käitusid.

Ideaalselt noort kujutatakse, kui üliinimest, kes peab olema suuteline päästma Eestimaa tuleviku. Lapse- ja nooruspõlve nautimisest pole sõnagi – oodati täisnimese tegusid ning seda, et noor võtaks osa oma vanemate kohustusi enda kanda. Nii poisid kui tüdrukud pidid rakenduma kodumaa heaks, neiu pidid võtma perenaise ja põetaja rolli, noormehed töö- ja sõjamehe rolli. Teisisõnu, noormehed pidid asendama töökäsi, mis on sõjas kaotatud, näiteks maa- ja põllutöodes ning ka ise hoidma end võitlusvalmis. Neiu pidid abistama kodusemate toimetustega, olema näiteks abiks pereemadele, kes olid sõja tõttu kaotanud pereisa, ning kes olid nüüd sunnitud ise seda rolli täitma. Toonast noorsugu, keda autor nimetas tihtilugu „meie noorteks“, pannes seeläbi

ka lugeja sinna kuuluma, kirjeldati ideaalse noore prototüübi näidismustrina. Teisisõnu, see millisena autor noort nägi ja see milline ta tahtis, et noor oleks, üldjuhul tekstides kattusid. Erandina võib tuua autori kirjeldused n-ö mitte eeskujulikest noortest, antikangelastest, kuid nemad ei kuulunud kunagi grupi „meie noored“ sisse, vaid jäid alati sellest väljapoole, vastandusid sellele.

Ideaalset noort kujutatakse kui töökat, teotahtelist, algatusvõimelist, mehemõõtu, vilgast, kiire reageerimis- ja kohanemisvõimega, kohusetundlikku, korralike elukommetega, võitlusvalmit, elurõõmsat, elujulget, innukat, loodusearmastajat, teotahtelist, sisemise kutsumusega, tugeva eestlusega, rahvustundelist, sõbralikku ja tähelepanelikku ühiskondlikult abivalmit inimest, kes tegutseb suurema ühise eesmärgi nimel, mitte isekatest huvidest lähtuvalt. Kõige juures, mida noor ette võttis, pidi ta mõtlema läbi, kas ja kuidas aitab või teenib see ühiskonda ja kodumaad. Isekus oli tugevalt taunitud ning isetus seevastu au sees. Ennastsalgav rahvuslik optimism pidi noores iga hinna eest säilima.

Kõik need tekstidest leitud kirjeldavad omadussõnad, millele noor pidi vastama, ning laiemad väärtused, mida noortele sisendati, kattusid organisatsiooni Eesti Noored põhikirjas ja kalender-käsiraamatus väljatoodud omaduste ja väärtustega.

Kuigi tekstides oli pealtnäha palju patriotismi, rahvuslik-romantilisust ja sini-must-valge retoorikat, töötas ajakiri siiski ka okupatsioonivõimu propagandamasina heaks, kattudes kõikide nende eesmärkidega nagu võitlus- ja töömeeleolu tõstmine, üliinimese kasvatamine, vastase demoniseerimine ning Uue-Euroopa perre kuulumise perspektiivi reklaamimine; perre, kus sai oma rahvusliku identiteedi säilitada. Kõige rohkem hakkas tekstidest silma natsionaalsotsialistlikule mõtteviisile tunnuslik arusaam, et noor pidi hülgama kõik isiklikud soovid ning pühendama end rahvakogukonna teenistusse.

See, mis on tekstist puudu, on sama tähtis kui see, mis tekstis on (Fairclough, 2003, viidatud Machin ja Mayr, 2012: 85 kaudu). Midagi, mis kujutaks sakslasi negatiivses valguses, tekstides ei leidunud. Kuna tekstid läbisid tsensuuri pole see imestusväärne. Siiski ei olnud tekstid ka Saksamaad glorifitseerivad, ei sisaldanud Hitleri juhikultust ega antisemiitlike jooni. Vaenlasena, kelle käest oli vaja kodumaa päästa, kujutati mitte okupatsioonivõimu vaid idast pealepressivaid bolševikke. Ajakiri justkui üritas laveerida kuskil eesti rahvusluse ja saksameelsuse piirimail, ajada okupeeritud pinnal võimalikult Eesti asja ilma okupatsioonivõimu pahandamata.

5. MEETODI KRIITIKA JA REFLEKSIOON

Juhindudes bakalaureusetöö tulemustest leian, et valitud diskursusanalüüsi meetod andis võrdlemisi head tööriistad püstitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks, kuna andis mulle võimaluse süüvida tekstidesse ja uurida neid rohkem süvitsi, kui seda oleks võimaldanud kvalitatiivne sisuanalüüs. Leian, et uurimisküsimused on saanud selle töö mahust lähtudes ammendavad vastused. Kuigi diskursusanalüüsi meetod on mitmekülgne ja keerukas ning annab kasutajale palju vaba voli, leian, et esmakordse kokkupuute kohta selle meetodi kasutamisega suutsin seda rakendada oma töö huvides.

Suurimaks raskuseks osutus asetada tekkinud n-ö ideaalse noore pilt konteksti, ning saada aru, kelle heaks ja huvides noort lõppkokkuvõttes kasvatati – kas kodumaa või siiski okupatsioonivõimu. Leian, et üks edasisi uurimisvõimalusi olekski võrrelda ajakirjast Eesti Noored leitud Saksa okupatsiooni aegse ideaalnoore tüpaaži ja väärtusi, mida noortele meedia kaudu sisendati, eelnenud omariikluse aja noortele suunatud meediast leitavaga, et saada selgust, kui suur sarnasus tegelikkuses oli. Samuti oleks põnev kõrvutada saadud tulemusi samal ajal natsionaalsotsialistlikul Saksamaal ilmunud noorteajakirjades või hiljem kommunistlikus ENSV-s ilmunud noorteajakirjanduses kirjutatuga. Nii saaks tekitada võrdlusmomendi ja asetada leitud Eesti noore tüpaaži suuremasse konteksti.

Samuti oleks põnev uurida ajakirjas Eesti Noored leitavaid teisi tekste, näiteks ilukirjanduslikke tekste, aga ka ajakirjas rohkesti leitavaid pilte ja illustratsioone.

KOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureusetöös „Väärtused Saksa okupatsiooni aegses noorteajakirjanduses: ajakiri Eesti Noored (1944)“ uurisin, milliseid väärtusi püüti Saksa okupatsiooni ajal noortele loodud trükimeedia kaudu sisendada ja milline oli toonane ideaalse noore tüpaaž, kelleks püüti noort ajakirjanduse kaudu kasvatada. Selleks analüüsisin diskursusanalüüsi meetodi abil ajakirja iga ilmunud numbri juhtkirja.

Bakalaureusetöö koosnes neljast osast. Esimeses peatükis kirjeldasin empiirilisi ja teoreetilisi lähtekohti, minnes alapeatükkides temaatiliselt järjest kitsamaks. Kõigepealt kirjeldasin ühiskonnakorda, üleüldist meelsus ja valitsevat ideoloogiat aastatel 1941-1944, mida teame Saksa okupatsioonina Eestis. Seejärel kirjeldasin noorsoo olukorda okupeeritud Eestis – haridust, kasvatust, tööteenistust ja noorteorganisatsioone. Viimaks kirjeldasin esimeses peatükis toonast ajakirjandusmaastiku ja ajakirja, mida analüüsisin – ajakirja Eesti Noored.

Teises peatükis tõin välja eelnimetatud uurimistöö eesmärgi. Samuti sõnastasin teises peatükis uuringu eesmärgist lähtuvad uurimisküsimused, millele tahtsin vastust leida ning millist metodoloogiat uurimuse läbiviimisel kasutasin ja miks; põhjendan valitud valimit ning kasutusele võetud andmekogumis- ja analüüsimeetodeid.

Kolmandas peatükis andsin ülevaate tehtud analüüsist ning kirjeldasin noortele sisendatud väärtusi, neile seatud eeskujusid ning ideaalse noore tüpaaži 1944. aastal ilmunud noorteajakirja Eesti Noored juhtkirjades. Kokku analüüsisin kuut juhtkirja, mille kõigi autor oli ajakirja vastutav toimetaja Herbert Michelson.

Kui neljandas peatükis andsin vastused uurimisküsimustele ning arutlesin tulemuste üle, tehes kokkuvõtlikke järeldusi, siis viiendas peatükis reflekteerisin enese soorituse üle ning pakkusin ka edasiuurimise perspektiive.

Kokkuvõtlikult võib väita, et analüüsi tulemusena eristus tugev ideaalse noore diskursus. Ajakirja juhtkirjad survestasid noori mahutuma raamidesse ning pakkusid lugejale mudelit, mida tuleks järgida, et olla aktsepteeritud. Õiget noort on kujutatud nt tööka, algatusvõimelise, kiire reageerimis- ja kohanemisvõimelise, kohusetundliku, võitlusvalmi, abivalmi, tähelepaneliku ja

isamaalisena. Kellegina, kellel on sisemine kutsumus, tugev eesmärgitunne ja kes tegutseb suurema ühise eesmärgi nimel, mitte omakasupüüdlikest huvidest lähtuvalt.

KASUTATUD PERIOODIKA JA KIRJANDUS

Perioodika

Michelson, H. (1944). Noored! *Eesti Noored*, 1, 2.

Michelson, H. (1944). Praegune silmapilk ja noored. *Eesti Noored*, 1, 2.

Michelson, H. (1944). Aeg ei oota. *Eesti Noored*, 1, 3.

Michelson, H. (1944). Noored – meie tulevik! Ühise võitluslipu, sini-must-valge all. *Eesti Noored*, 1, 3–4.

Michelson, H. (1944). Ema ja noored suurel hetkel. *Eesti Noored*, 1, 2.

Michelson, H. (1944). Noortepäevad. *Eesti Noored*, 1, 2.

Kirjandus

Annist, S. (1998). Kultuur ja prefektuur. K., Kirme, M., Kirme (toim), *Kultuur Eestis sõja-aastail 1941 – 1944* (21 – 31). Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

Dijk, T. A. van (2001). Critical Discourse Analysis. *The Handbook of Discourse Analysis*. (2015). Tannen, D. jt (toim.). Oxford: Blackwell.

Eco, U. (1995). Igikestev fašism. Tõlk. U. Uibo. *Vikerkaar*, (9-10), 65 - 75.

(2009). Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Sihtasutus.

Eesti Kirjandusmuuseum (2004). Eesti biograafiline andmebaas ISIK. Kasutatud 25.04.2023, <https://galerii.kirmus.ee/biblioserver/isik/index.php?id=2268>

Eesti Noorte kalender-käsiraamat. (1944). Tartu

Eesti Noored põhikiri (02.10.1942). Tallinn

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: A critical study of language*. London: Longman.

Hennoste, T. (2008). *Uudise käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

- Hennoste, T., Kurvits, R. (2019). *Eesti ajakirjanduse 100 aastat*. Tallinn: Riigikantselei ja AS Postimees Grupp.
- Kaunissaar, K. (2009). *Eesti perioodika 1941-1944*. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.
- Kirme, K. (1998). Eesti sõjaaegse kunsti emotsionaalne tonaalsus. K., Kirme, M., Kirme (toim), *Kultuur Eestis sõja-aastail 1941 – 1944* (31 – 42). Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Kree, A. (2013). *Eesti Noored (1942–1944) võrdluses Hitlerjugendiga*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Eesti ajaloo õppekava.
- Laas, J. (2009). Teadus ja kõrgharidus Saksa okupatsiooni ajal. *Haridus*, 3-4, 27-30.
- Lasswell, H. (1938). *Propaganda Technique In The World War*. New York: Peter Smith.
- Lotman, P. (1995). *Uurimusi tsensuurist*. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.
- Lumiste, L. (1977). *Eesti ajakirjanduse ajalugu*. Stockholm: Välis-Eesti ja EMP.
- Machin, D., Mayr, A. (2014). *How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. London: Sage Publications.
- Martens, E.-T. (2013). *Kooli roll õpilase iseloomu kujundamisel Tallinna koolide põhjal*. Magistritöö. Tartu Ülikool, klassiõpetaja õppekava.
- McQuail, D. (2000). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tõlk. M. Karise, H. Noormets, K. Saks, Toim. P. Vihalemm, Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Michelson, H. (1979). *Kodumailt võõrsile*. Toronto: Oma Press Ltd.
- Möldre, A. (1998). Kirjastustegevus ja raamatulevi Eestis Saksa okupatsiooni tingimustes. K., Kirme, M., Kirme (toim), *Kultuur Eestis sõja-aastail 1941 – 1944* (112 – 123). Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

- Nagel, V. (2006). *Hariduspoliitika ja üldhariduskorraldus Eestis aastatel 1940-1991*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Nurmis, K. (2011). *Das fein geschliffene Glas: saksa okupatsiooni aegne propaganda organisatsioon Eestis, 1941–1944*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajaloo ja arheoloogia instituut.
- Pajur, A., Tannberg, T., Vahtre, L., Ant, J., Laar, M., Jaanson, K., Nutt, M., Raag, R., Vahtre, S., Kasekamp, A. (2005). *Eesti ajalugu VI*. Tartu: Kirjastus Ilmamaa.
- Pilli, E., Maandi, E. (1998). Eesti noorte eetilistest väärtustest. Väärtuskasvatus. Toim. J. Mikk, Tartu: Tartu Ülikooli pedagoogika osakond.
- Rannap, H. (2001). Pruunid aastad Eesti koolielus. *Haridus*, 4, 60-63.
- Sarapuu, K. (2008). Suhtlustasandi tähendused ajalehtede juhtkirjades. R. Kasik (toim), *Tekstid ja taustad* (100-188). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Stephenson, J. (1982). Women's Labor Service in Nazi Germany. *Central European History*, 15(3), 241-265. doi:10.1017/S0008938900001473
- Zetterberg, S. (2011). *Eesti ajalugu*. Tallinn: Kirjastus Tänapäev.
- Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu (2003). Väliseesti isikud [andmebaas]. Kasutatud 25.04.2023, <http://isik.tlulib.ee/index.php?id=3759>
- Tark, T. (2013). *Eesti elanikkonna reaktsioonid Saksa propagandale 1941–1944*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajaloo ja arheoloogia instituut.
- Tarvel, E. (2018). *Eesti Rahva Lugu*. Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Thurlow, R. (2000). *Fascism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., Vetter, E. (2000). Methods of Text and Discourse Analysis. London: 144–174

Treufeldt, I. (2012). *Ajakirjanduslik faktiloome erinevates ühiskondlikes tingimustes*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Uustalu, E. (1980). Noortetöö raskel ajal Michelsoni mälestusi. *Eesti Päevaleht (Estniska Dagbladet)*, 9. jaanuar, lk 3.

Van Dijk, T.A. (2005). Ideoloogia: multidisiplinaarne käsitlus. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 150–154

Weiss, G., Wodak, R. (2003). *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. London: Palgrave Macmillan.

Wodak, R. (2011). Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis. *Handbook of Pragmatics Highlihts: Discursive Pragmatics*. (2011). Zienkowski, J. jt (toim.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Õispuu, S. (1992). *Eesti ajalugu ärkamisajast kuni tänapäevani*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

(1953). H. Michelsonile skautluse kõrgem aumärk. *Vaba Eesti Sõna (Free Estonian Word: Estonian weekly)*, 9. aprill, lk 3.

Noored!

Olete noored, kellel seljataga rida suuri pingerikaid ajahetki ja sündmustikke. Teiegi võtsite vähe-malt koolipingil osa vaimsest partisanisõjast barbaarsuse vastu, kui aasta paari eest oli kaalul meie rahvuse olemasolu küsimus.

Omariikluse päevil võrsunud noortena olid teil arenemisvõimalused soodsad. Õpingud kodus, koolis ja isetegevuslikud algatused rakendusid rahvuskultuurilises miljöös. Üksnes juba see, et õpetus rajanes omal kaunikõlalisel emakeelel, lõi meile omase koduse õhkkonna, vastandina venestuspüüdeile rajatud „kultuurale“, millise sildi all meid taheti massisse lihtsalt ära sulatada. Seda saime alles paari aasta eest veel kõige kibedamalt tunda.

Meenuvad aastad: meie noorte eeskujuvääriv san-garlus Vabadussõja päevil — võitlus oma kodu eest. See ühine võimas tahteavaldus kandus edasi kooli-noorte liitumises, noorte olümpiaadide tähistel, samuti kui üldised laulupeod kogu eesti rahvast ühendasid ja seda terviklusevaimu ka tulevikus edasi kannavad.

Samuti koondusid noored vabatahtlikult oma huvi-organisatsioonidesse, kasvades ja arenedes kultuurse vaba mängu, tegevuse ja võistluse tiivustusel ideelisel kandejõul rahvuskultuurilises miljöös.

Just organiseeritud noored näitasid üles suurt teoindu ja koostöötahet, olgugi et nende eestkostjais leidus üksikuid, kes osutasid mõnevõrra üleliigset leppimatust — ja seda meie oma ühise asja juures.

See noorte teind ja sirge hoiak on taganud kindlat enamuse eitamist, mis kajastub nii otseses kui ka vaimses võitluses nii nüüd kui tulevikus. Kindla tunnistuse annab ka noorte julge algatus aasta paari eest, kui noored liitusid metsades karastunud vendadega ühiseks võitluseks.

Praegune silmapilk. Ühisel tööpõllul tegutsevad käsikäes meie noorte paremikud oma juhtide tiivustusel. Võitlus idarindel, ühine noorte abiteenistus põllul meie isade maal, töö käitistes, koolide ühised ülesanded, ühised aktsioonid on liitnud ajaratta kiirel veeremisel sündmuste keerises eesti noored üheks perekaks.

Kuivõrd usalduslikul vahekorral põhjeneb see ühine arusaamine noorte ja nende juhtkonna vahel, võivad kinnitada need noorte hulgad, kes möödunud suvel Koitjärvel ja teistes noortelaagrites viibisid.

Ja see noorte tervik loob ning kannab väärtusi.

Noored on astunud töö ja teoga meeste ridadesse, ilma et sinna tarvis olnuks jõuda kolikambrisse jäänud kraadekultuse või muude selliste „täismehelikuse“ omaduste kaudu. Noored on teadlikud oma kohustest, sest nad on möödunud suvel tõesti väärikalt asendanud puuduvaid täismeeeste töökäsi.

Erakordsusist hoolimata kohanevad ja peavad meie noored ajaga sammu, ja peaasi selle juures — hoiavad selja sirge ja pea püsti. Nagu kiuste vastu nende tahtmist, kes ei päeval ega öösel väsi ainult tagajärjetust vastukihutusest, rühivad eesti noored julgelt iseteadvale kultuurilisele taasõitsengule oma rahvusluse kandejõul.

Seesugusel ajahetkel jõuab teie ühise ajakirja esimene number teie kätte, noored.

Noorte ajakiri loodab valitud ilukirjanduslike palade kõrval tuua ka rohkesti noorte huvialasid käsitlevaid kirjutisi, pilte ja jooniseid praktiliste oskuste, kodukultuuri, kunsti, kirjanduse, spordi, tehnika ja muudelt aladelt. Väärikaid võimalusi on ka noorte omaloominguks. Nii poiste kui ka tütarlaste huvid leiavad hindamist.

Noorsoo ideaalide, huvide süvendajana tahab kuukiri noorte ja noorte sõprade vaimustavas koostöös kaasa mõjuda praeguse võitlusvaimu tõstmiseks.

Praegune võitlus, milleks ka eesti noored oma osa on andnud, kohustab iga noort esmajoones vaimseks valmisolekuks, arenedes selleks rahvuskultuurilise mõjuvõimu kandel.

Iga üksiku isiku iseloomu tublidus on kindlaimaks pandiks rahvustervikluse kujunemisel. Tuleviku eesti noored kasvavad elurõõmsatena ja elujulgetena.

Äsjaseil tutvumisretkil ja noortelaagris kohates Euroopa rahvaste noori, nendega koos elades ja töötades on eesti noored siira otsekoheusega nii sõnas kui teos loonud vastastikusel üksteise mõistmises kestvaid sõprussidemeid. Kahtlematult on ka sellel oma kaal tulevaseks rahvaste sõpruseks.

Siin pole kahtlust, et ka tubli väike eesti rahvas suudab kätte võidelda väärika koha teiste Euroopa rahvaste peres.

Eesti noored, koondugem kindlalt oma hääle kandja ümber, kujundades sellest väärika kandetala võitluses meie noorte paremaks tulevikuks.

H. M—n.

Ajakiri „Eesti Noored“ nr. 1. 1. aastakäik. Jaanuar 1944. Ilmub üks kord kuus. Väljaandja: Kirjastus „Eesti Ajaleht“, Tallinn, Pikk 2, tel. 428-83. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 9, tel. 459-11. Vastutav toimetaja Herbert Michelson. Talitus: Tartus, Ülikooli 21/23, tel. 40-80. Trükiarv: 10.000 eks. Ladu ja klišeed: Trükikäitis „Postimees“. Trükk: Trükikäitis Mattiesen. Üksiknumbri hind — 50 P.

Lisa 1. Jaanuarikuu juhtkiri.

Praegune silmapilk ja noored

Vaevalt leidub meie kodupinnal ühtki noort, kes ei tahaks ühel või teisel viisil kaasa aidata oma kodumaa päästmiseks silmapilgul varitsevast ohust.

Meil on see õnn, et ka nüüdsel eesti rahva kriitilisel hetkel on rahval autoriteete, kes veenva sõnaga on avanud kõikide silmad, nii et püsib ainult üks arusaamine: silmapilk on äärmiselt tõsine.

Niisama hästi mõistavad seda ka noored, mis kõige selgemalt avaldub iga päevaga üha suurenevas noorte teotahetes. Üksnes juba noorte vilgas meel, kiire reageerimine ja kohanemisvõime on tegurid, millel on suur kaal olustikukohastele ülesannetele asumisel, lisaks veel noorte omaalgatuslik teotahe, — need noorte kaaluvamad tegurid noorte kaastööks.

Kodud vajavad abistavaid käsi. Kuid noored ei taha üksnes kodus püsida. Noored tunnevad sisemist kutsumust ja nad tõttavalt kaastööle tagala sõjaohude vastu võitlemisel.

Kuivõrd taibukalt meie noored silmapilgu vajadussisse suhtuvad, näitavad juba käesolevas ajakirja numbris avaldatud üksikud noorte kirjad, andes tunnistust noorte sisemisest kiindumusest oma kodu kaitseks, noorte innukusest ja teotahetest.

Üks tütarlaps kirjutab muu seas: „Võidupärja saamiseks peame hoolitsema kodude ja rindesõdurite eest. Kuidas seda kõige paremini teha, seda teavad tõsised isamaa tütreid ise. Oleme noored, täis elujõudu ja võime osa vanemate muredest enda kanda võtta.“

Minu töölaual lesib mälestusena noore koolipoisi Ü. K. kirjand „Noorte kohustus isamaa vastu“. See poiss, kes mõne aasta eest oli innukas rühkija organiseeritud noorte ridades, siirdudes 1941. a. Tartu võitluspäevil rindele, kus oma elu ohverdas kodumaa altarile, on kirjutanud kirjandis muu seas: „Iga hea ja õilis tegu on meie kodumaale parimaks austusavalduseks. Ei aita ükski vastase võim või suurus, kui võidelda tuleb nendega, kes oskavad oma kodumaad väarikalt hinnata. Iga oma tegu, iga oma töö sooritagem nii, et see tu-

leks auks kodumaale. Kui meie hinges on küllaldast kiindumust tema vastu, kui oleme selle tunde andnud edasi kõigile kaasmaalastele, siis võime kindlad olla, et meie kodumaa püsib vabana läbi kõikide ajatormide.“

Veel üks märg. Tallinna TKSÜ üks innukamaid koolinoori kirjutab: „Lõpetanud ajutiselt olude sunnil oma sportliku tegevuse, rakendab TKSÜ noori nende vabal ajal vabatahtlikku teenistusse oma rahva heaoluks.“ Loetledes rea vabatahtliku abiteenistuse alasid, kus noored juba rakendunud, väidab see noor lõpuks: „Energilised noored eestlased suutsid luua endi keskei kontakti ning alustada isetegevuslikku tööd oma rahva ja maa heaks. Noored, töötades neil aladel, näitavad oma valmisolekut oma rahvale ja töestavad, et nad on valmis tõsisemaikski ülesandeiks, kui moment nõuab. TKSÜ, tugedes noorte energiale, ausale ja tugevale eestlusele, püüab tolle väikese tööga, mida igauks sooritab, veelgi enam siduda noori tervikuks.“

Need on ainult üksikud siirad noorte mõtted ja üks nii mõtle meie noorte enamius. Tunneme oma noori, kelle mõtted on siiralt puhtad, teotahe piiramatult, meel vilgas, algatusvõime küllaldane. Kui ainult noortele luuakse võimalusi.

Noorte juhid, noorte kasvatajad, sõbrad ja vanemad, meie ülilm kohus, ülesanne ja tahe seisiku ainult selles, et luua noortele võimalusi nende tähtsaks ühiskondlikuks tööks ja eluks. Noored on selle eest tänulikud ja meie võime oma vaevatasuks näha elurõõmsaid noori tegutsemas, tegutsemas meie ühise tähtsa ülesande täitmisel.

Ja teisalt, noored ise, ärgem olgem tagasihoidlikud omaalgatuslikkude mõtete ja soovide avaldamisel oma vanematele sõpradele ja juhtidele. Tihedasti käsikäes, kogenud noortejuhtide julgustusel ja virgutusel omavad, noored, teie õilsad algatused suuremat kaalu ja arusaamist nii sõnas kui teos. Käesolevas noorteajakirja numbris on antud juhtnõore ja algatusvõimalusi mõningatel

praktilistel aladel. Peaülesanne lasub esialgu muidugi noorteüksuste kavakohasel organiseerimistööl tihedas koostöös meie rahvuslike suurorganisatsioonide ja asutistega, esmajoones Omakaitse, tuletõrje, ERÜ ja politseiga. Selle kõrval ei võida loomulikult mitte alahinnata noorte omaalgatuslikke üriusi abistava töö näol, olgu kodus või mujal. Tähtis on ainult see, et iga käeliigutus, ükskõik millises avalduses, kohas või viisis, ei peksaks mitte tuult, vaid tabaks naela pea pihta just sinna, kus see vajalik.

Noortes avalduv tõsine huvi õpingute ja oskuste omandamiseks küll tuletõrje, õhuohu, korra, sideteenistuse alal ja ühiskondlikuks abivalmiduseks tegelikul rakendusel tabab kaht eesmärki: abistamine silmapilgu vajadustele ja enesekasvatuse praktilistes oskustes.

Kord ütles üks meie vana sõjamees: „Ei kool ega ülikool ega ükski teine õppeasutus pole mulle andnud nii suuri praktilisi elukogemusi kui tegelik sõjaolustik oma kooliga.“

Armsad noored, kasutagem praegust aega kallilt. Pidagem meeles — kus on elu ja tegu, seal on ka lootust ja lootuste täitumisel algab kord uus töö, mis nõuab kogemusi ja oskusi, nõuab kogemusi ja oskusi ei kellegi muu käest kui teilt endilt, noored.

Lõpuks tahaksin veel ka üht hoiatust märkida. Hoidugem, noored, meeleolutsemisest ja hoidugem ka üksikute lodevate kaaslaste mõjust, jääge endi valitsejaks, siis mõjutate ka neid teotahetele. Säilitagem töömeeleolu ja jäägu meist eemale igasugune tuulepeksmine. Igast käeliigutusest olgu tulu meie eesmärkide taotlusel. Kavastagem iga ülesanne ette ja asugem töö juurde püsiva järjekindlusega: eesti noor on töökas ja visa ning viib iga alustatud töö lõpule. See meie esivanemate põhilise iseloomumadus kandku edasi ka meid praegusel hetkel.

Head kordaminekut meie noorte ühiseks suureks tööks! Meie kodumaa tulevik — see olete teie ise!

H. M-n.

Ajakiri „Eesti Noored“ nr. 2. 1. aastakäik. Veebruar 1944. Ilmub üks kord kuus. Väljaandja: Kirjastus „Eesti Ajaleht“, Tallinn, Pikk 2, tel. 428-83. Toimetust: Tallinn, Tõnismägi 9, tel. 459-11. Vastutav toimetaja Herbert Michelson. Talitus: Tartus, Ülikooli 21/23, tel. 40-80. Trükiarv: 10.000 eks. Lõdu, kiliseed ja trükk: Trükikaitis „Postimees“. Üksiknumbri hind — 50 p.

AEG EI OOTA

„Ega õnnetus hüia tulles!“ See vanarahva tarkussõna on praegusel hetkel oma kohal.

Silmapiilk nõuab meilt rohkem kui kunagi varem võimeid kiireks kohanemiseks olukorra vajadustega.

Inimene tegutseb veel sageli edasi oma armastatud kutse- või huvialal ja askeldusis endisel viisil, kuna silmapilk aga nõuab kiiret ümberkohanemist töös ja tegudes, et vajadusel valmis olla vapralt taluma iga võimalikku ootamatust.

Suuremaid vapustusi lahendab ja talub lõpuks ikkagi inimene oma närvide ja võimetegega, iseloomu tublidusega.

Kui maapoiss esmakordselt linna tuleb, jääb tal suu lahti, sest ta ei suuda tajuda järsku ilmnevat uut ümbrust, kuna linnanoor ei suuda harjuda algul selle suure rahu ja vaikusega, mida pakub maa vabaloodus.

Erakordne olustik nõuab eeskätt algatusvõimet — näidake, mis te võite! Samuti otsustamisvõimet, et suuta lahendada ettetulevaid raskemaidki küsimusi.

Ja tahet jõudu — jõudu töötamiseks, mis kasvatab iseloomu ja karastab tervist.

Kord juhtus nõrga jää ajal Tartu Kivisillalt üks remonttööline vette kukkuma. Kogunenud tuhandesse ulatuv inimmass ei mõistnud muud teha kui närviseda, kasutult paar päästerõngast vette heita ja segaseid nõuandeid hüüda, — kuni ainult kaks organiseeritud noort taipasid lahedusest pika redeli jääle vinnata ja uppuja päästa. Sest nendes noortes oli kasva-

nud leidlikkust ja teovõimet, kuna nad ei lootnud teistele, vaid astusid ise teoga ennastalgavalt välja. See on võrdlemisi väike lookene tegevust võrrelduna hetkedega praeguses sõjaolustikus, kus ründamine õigel ajal õigete abinõudega on teinud ka eesti sõjamehest nii kangelasliku eeskuju.

Kord, kui mitmekordne elumaja oli haaratud tuleleekidest ja uuestest väljapääs sulletud, pääsesid kolmandalt majakorralt inimesed vaid sel teel, et üheleidlikku noore eestvõttel kiiresti voodilinast kärjastatud ribadest sõlmiti pikk abipael, mille abil läks korda kõis üles vinnata ja seda mööda alla laskuda.

Praegu, noored, on ülim aeg omandada praktilisi oskusi nii vajalikkudel aladel, nagu seda on esmaabi, tule- ja õhukaitse oskuste omandamine ja selle kõrval rakendumine abivalmilt ühiskonna teenistuseks.

Ja noored mõistavad oma väärtust hinnata. Noored tunnevad, et neid vajatakse. Noored tunnevad kohustusi, mis neil lahusuvad.

Noortejuhid ja kasvatajad teavad, et nüüd tuleb tegutseda noortes oskuste väljaõpetamisel, eeskätt selleks reaalse võimaluste hankimisel.

Linnatütarlapsed võivad maal seda kasulikumat olla, mida paremini nad tunnevad koduseid töid, nagu keetmist, lastehoidmist, kodu korrastamist, koduseid talitusi selleks, et taluinimesed võiksid samal ajal rahulikult põllul töötada. Oskusi vastavate kursuste ja õppepäevade näol on veel aeg linnanoortele õpetada ja

selleks tuleb kõik võimalused ära kasutada.

Meesnoored, kes möödunud suvel põllutöös kogemusi omandasid, on nüüd seda suutelisemad ka täie tööjõuna väljas seisma.

Üle maa süveneb noorte väljaõpe mitmekülgseil vabatahtliku abiteenistuse aladel. Noortele jääb soovida innukat tahet osavõtuks õppustest täie kohusetundega.

Teisalt, noorte poolt kõik teha, et vältida juhuslikkust ja katkendlikkust noorte vabas kasvatustöös, kuigi noorte huvid on hüppelised ja nende väärkas rakendamine nõuab noortejuhtidelt suurt enesesalgamist ja vaevanagemist. Kuid pole midagi väärtuslikumat kui teadlikult kasvatada üht noort, kuna sellega kindlustatakse tulevikus terve suguvõsa hea käekäik. Noortes enam praktilist teotahet süvendades hoolitsemise, et vabatahtlikuks abiteenistuseks registreeritud noor ka tingimata leiaks oma huvidele ja võimetele vastava ala, kus ta võiks välja panna oma maksimaalse panuse ja kus ta areneks ühtlasi ka enesekasvatuse radadel.

Meie rahva põlise ja kandvama omanduse, praktilise teotahete kasvatamisega tehakse praegu tänuväärt tööd. Kasvavad praktilised ideaalsed teoinimesed, keda vajab praegune ühiskond, keda vajab tänane päev ja võib-olla veel rohkem homme päev. Elu ja ühiskond nõuab iseloomuga teoinimesi, neid vajab eriti aga tubli eesti rahvas oma parema tuleviku kindlustamiseks.

H. M—n.

3

Lisa 3. Märtsikuu juhtkiri.

Noored - meie tulevik!

Ühise võitluslipu, sini-must-valge all

„Väana vitsa õigel ajal“

Üldiselt on meie noored loomult õilsad. Nelja-aastane sõja mõju pole veel suutnud noorte sisemisi positiivseid omadusi väärata. Selleks on meil küllalt tõendeid noorte endi tegevusest.

Hetkel tegutsevad vabatahtlikud noorte abiteenistussüksused üle kogu maa. Väljaõppekavade tõhusa rakendamiseks vastavalt silmapilgu vajadustele on leitud võimalusi isegi noorte vaimsete, kultuuriliste ürituste jätkamiseks. Sisemine kohusetunne kasvab noortes üha enam.

Puuduvad sõnad, kuidas Tallinna pomirünnaku õõl noored ennastalgavalt välja astusid ligimese vara päästmiseks, samal ajal kui omad kodud teisel tuleroaks varisesid. Ka Tartus ja mujal on meie tublid noored suurtel katsumistundidel oma ülesandeid täitnud täie südusdega.

Lember'i iconised

„Täitsamehed“

Ainult kahtsusega vaatab iga tõeline eesti noor neile üksikuile päevavarastele, keda on hukutamas kaubitsemiskirg ja muudki lodevusenähtused. Asja võisime seesuguseid üksikuid noori, poisse, liikuma näha linnatänavail ja vahel ka maal; ümbruse mõjust hingelaadilt lõhestunud, liiguvad nad nagu sisemised varemend väliste varemete kõrval. Seesuguseid tunneme kõigepealt suitsuotsast või isegi piibunost, mida nad asjatundlikult hambais hoiavad. Nad on eneses juba veendunud täismehed, kuna nad ju meeste kombeid täidavad. Tõeliselt on see ainult jätk sõrmeimemise näljale. Poiss arvab, et teda meheks peetakse, tõeliselt langeb ta küll rohkem tagasi pärdiku omaduste poole. Nende kõrval on ka veel küllalt poisse, kellele suitsuimemine on alles pealiskaudne „moesasi“.

Olgu, kuid asi ka on, kuid seesuguste „ahvinägude“ vastu kuulutavad meie tõelised vahvad noored ise sõja, püüdes nendest selle pahe heaga vöörutada. Kui kuuma kehaga vett juua, mõjub see nagu pang vett veduri tulisesse ahju; kasvavale noorele mõjub suitsetamine samuti, kui asetaksime noore taime suitsukorstnasse.

Hetkel seisavad paljud noored oma elu kujunemisaastais, hea ja kurja ristteel. Need tuleb aga viimseini kaasa tömmata tõeliste noorte teomeeste ühiskonda. Elu on ise üles seadnud tõsised nõuded ja pannud suured kohustused eeskätt just noortejuhtide ja kasvatajate õlgadele. Eeskuju mõiste kaalub siinkohal enam kui kunagi muul

ajal ja ega noor saa enesele autoriteeti luua, kui see tema silme ees ei seisa.

Noorte, kelle sisemine kutsehäääl veel uinub, silmade ja kõrvade avamine ja vastuvõtumeelte teritamine on meie tõeline ülesanne, juhataades noortele kätte võimalusi teoks. Vitsa tuleb väanata õigel ajal ja õigete, noorte võimete kohaste abinõudega, kuna sellest on sõltuv noorte ja ühtlasi meie rahvuse tuleviku kujunemine.

Pole alati oluline teo suurus, küll aga mõte ja sisu. Väikesed heateod kujunevad harjumusiks, väike tegu on pärmiks, mis aunas suuna edaspidisele elule ja tööle.

Suured elamused ühendavad

Selles mõttes peaks hetk küll positiivselt kaasa mõjuma. Terror, mis meie kaunaid kodulinnu hävitab, sütitab ühtlasi rahva hulgas määratut põlgust ja viha oma kõige kurjema vaenlase vastu. Ühised elamused, kannatused ja see teadmine, et igaüht meie hulgast võib täna-homme sama saatus tabada, köidab lauliku unistussõnadel õnnetu eesti rahva seekord igatahes ühte.

Meie ajakirja esimeses numbris jutustus „Kuidas Enn sai meheks“ on antud elav näide, kuidas noore loomus muutub õilsaks häda läbi, häda kasvatab poisist mehe, vapra kodumaakaitsta. Ka praegune suur hetk kasvatab meid ühisele arusaamisele. Maamees ei kadesta enam linnainimest, sest võideldakse ühise asja eest. Naabri üle ei peksta keelt, vaid püütakse temale abiks olla.

Käed ja süda

Käed seisavad või liiguvad, nii kuidas süda käisib. Ja südame käsk kõlab nüüd juba tugevamini igaihe kõrvus. Toome võrdluseks veel kaks pilti, nähtud mõne päeva eest.

Esimene pilt. Täiskiilutud raudteerongis. Pruukides suud ja küünarnukke võrdlemisi hoolimatult, trügib keegi rongile. Tundes end vagunis omil jalul, hakkab juba südilt vastu järgnevale rongiletajale, kellel näikse küll tõeline sõiduvajadus olevat... Peaasi, et vaid ise sõita saab ja võimalikult mugavamalt.

Teine pilt. Rong peatub. Keegi vabade kätega noorherra astub maha esimesena. Ei tema silmad märka eidekest, kes otse tema järele suurte pampudega vaeu suudab vagunitrepist alla astuda. Süda ei käsi veel, käed juba ei liigu, ja nii jääbki too alateadvusse jäänud mõodne nakkus-

haigus — omakasupüüe, enese „mina“ ikkagi esiplaanile. Täitsamehe omadused need igatahes ei ole.

Kuid päevast päeva märkame üha enam, et inimesed muutuvad siiski enam tähelepanelikuks ka teiste vastu. Õnnetsused on meid lähendanud, süda käisib, ei oodata välist käsku kusagilt kõrgemalt, vaid pannakse ise käed külge ühise asja pärast.

Kui vastastikune abivalmiduse vaim, mis meis elama on hakanud, vältides omakasu ja keelepeksu, kujuneb meis siseimiseks harjumuseks ja mõistaksime ainult hinnata kaaslaste häid külgi, väldiksime juba praegusel otsustaval hetkel palju pahesid ja hädasid, nii sotsiaalseid kui ka majanduslikke.

Maatöö ja loodus kui puhastustuli

Eesti rahval on see õnn, et ta maal elab ja oma tööd teeb täie hingega. Käib siis erakordseil hetkil meie talunikel üle jõu 10—15% kogu rahvaarvust inimesi lin-

nast ajutiseks talundeisse asendada? Kaheldamatult mitte, sest maa just vajab abistavaid käsi, kes asendaksid puuduvate meeste jõudu. Maa kutsub noori.

Ma olen lugenud ühe õpetlase ütlust: „Kes loodust armastab, ei või olla halb inimene.“ Selles peitub suur tõde. Pinget, mis jõukohane töö meie noortele maal peale paneb, tasandab tervislik maaõhk ja lihtne korrapärane tervislik toitus mitmevõrdsest. Looduses, looduse huvivallaga kokku puutudes töös ja talituses ning vaba aja harrastusis kaovad piiratud linnaõhkkonnas nakatunud pabelised nähtused otse silmanähtavalt. Loodus kasvatab. Loodus on suurim avatud raamat noortele, loodus on parim käsiraamat noortele, loodus on sügisel jälle värskendatud ajudega asuda sügavamale vaimsele enesekasvatusele. Maa töö ja elu, vaba aja üritused värskes õhus on parimaks raviks igauhele, eeskätt aga kasvavale linnanorsole.

Spordimehe võitlusvaim ja edukus põhineb eeskätt kiirusel. Kiirust võidakse omandada ainult kasvuaas, pärast on see juba hilja. Ka spordimehe kiirus ei aitaks üksinda, kui puuduks seesmine vaim, samuti tahe, mis kiired liigutused välja kutsub.

Terves kehas on terve vaim. Just ka sisemine vaim ja loovjõud tärkab ja areneb esmajoones just kasvuaas, pärastpoole võidakse seda omandada nagu vastumäge kõndides. Tasub vaeva, noored, küll ka enam süvendada vaimsete otsingute radu. Meie noored ei või käsutada ainuüksi välis- ja loomadeks, nagu puuduksid küllaldased vaimsed omadused, mis seda loovjõudu ka pidevamalt kanda suudaksid. Need on omadused, mis kujundavad iseloomu, ja tabli iseloomul on tänapäeval kaheldamatult suurim väärtus ja kandjõud.

Teadlik noor astub esimesena välja rahva hulgast, kui on juhtunud õnnetus ja vajatakse abi. Seda valmisoleku vaimu on meie noored juba näidanud. Süvenegu see järjekindlalt edasi ja kujunegu noorte elust ja tööst sisemine jõud, vaimne ja füüsiline kandjõud, mis ei paindu iga tuulepuhangu ja õhuvoolu ees. Sel teel samuvad meie tublid noored mõõda teadliku enesekasvatuse rada paremale tulevikule, truuduses ja ustavuses oma kodu ja rahva vastu, ühise võitluslipu, sini-must-valge all.

H. M—n

Noored talundeis!

Peatselt jõuab kätte aasta ilusaim aeg — suvi. Sõjasuvel on maal tööd rohkesti, nõudes sinultki oma osa. Ole teadlik, et sa ei tööta mitte orjana, vaid sisemiselt vaba eesti noorena: see on meie põline isade maa, mille harimiseks nüüd sinagi kaasa aitad.

Pühapäeval oled tööst vaba, mõni vaba tunnike jääb üle ka tööpäevil. Hea töömeeleolu säilitamiseks ole ka innukas vaba aja kasulik veetja.

Teotse vabal ajal ühiselt teiste noortega. Võta järjekindlalt osa kasvatuspiirkonna juhi poolt organiseeritavast noorte koostööst. Aita ka ise kaasa, et ümbruskonna noortest moodustuksid suvetsed ajutised üksused (salk, rühm või lipkond), kes vajadusel võiks kiirelt koguneda ja on valmis ligimese abistamiseks.

4

* MIDA lugeda

Sõja-aasta 1942

kinkis meile uue noorsookirjaniku — Evald Paikre. Osa noori tundis seda nime küll juba varemgi Ringhäälingu kaudu, 1942. aastal aga ilmus E. Paikre esikraamat „Vana-Valge“, lugu ühest hobusest ja tema noorest omanikust. Hobuse nimeks on kunagi olnud Valge ja ta on olnud uhke sõjaväe-ratsu; nüüd on tema nimeks Vana-Valge ja temast pole enam õiget töölooma, ta on pikast elust väsinud, — Uuekivi peremees ei saa teda kasutada ei põllul ega raskemateks vedudeks. Sulane Ants soovib Vana-Valget parinikule müüa; seda peremees siiski ei tee, parem kingib ta hobuse oma pojale Jaanile, kellest siis saabki Vana-Valge uus omanik. Jaan võtab hobuseomaniku õigusi ja kohustusi väga tõsiselt; tema soe suhtumine Vana-Valgesse teeb ta lugejale meeldivaks jutu algusest peale.

Jaanist kui kirjanduslikust kujust jääb selge ja ühtlane mulje. Raamatut käest pannes mõtleb vist mõnigi lugeja: niisugust poissi tahaks kohata tõelises eluski, — see oleks hea kooli- ja sellest võiks saada hea sõbra. Mitte, et Jaan oleks kuidagi ebatavaline ja oma tõeliste või arvatavate voorustega teisi samaaegselt suuresti ületav erand, — kaugeltki mitte. Jaan võib eksida, nagu me kõik vahel eksime; Jaan võib õigelt teelt väärata; aga loomult on ta aus ja õiglane, kohusetruu, siiras ja — ühe sõnaga: tubli poiss igat kanti. Tubli poiss usutaval määral.

Jaani kõrval on „Vana-Valges“ hulk teisi noori tegelasi, kelle iseloomustamine autoril üldiselt samuti on õnnestunud, kuigi need kõrvalisema tähtsusega kujud ei ole nii selgejoonelised nagu peategelane ning osalt mõjuvad kergete visanditena. Psühholoogiliselt on kõrvaltegelasedki õieti käsitletud ja näitavad, et autor noori hästi tunneb. On ju temagi elukutselt õpetaja nagu kadunud Jüri Parijõgigi, kelle poolelijäänud tööd ta tundub suuteline olevat jätkama.

Erilise armastusega kujutab autor Jaani vanaisa, kelle elutarkusest lugeja võib mõndagi õppida ja kelle vestlustes vahetvahel valgatab naljasoontki. —

Samal aastal kui „Vana-Valge“, ilmus E. Paikre teine raamat — jõulujutt „Raudteevahi poeg“. Siisult on seegi päris huvitav, osalt isegi põnev. Jutustamisviis ei ole eriti raamatu algupoolel — nii mõnus kui „Vana-Valges“: lause tundub tehtult „ilus“, ausat lihtsust asendab natuke luitunud piltlikkus. Kujud aga on selleski jutus õieti tabatud; pea-

tegelasest antakse usutav pilt, ilma liialdusteta.

Niihästi „Raudteevahi poeg“ kui „Vana-Valge“ on raamatud, mis lugejat pisut mõtlema panevad, — ja seda peab raamat tegema. Raamat peab andma väljalõike elust, tõelisest elust, ja elu nähtused panevad alati mõtlema. Leidub muidugi selliseidki lugejaid, kes jälgivad ainult sündmustikku, — loevad niisugust ainult silmadega, ilma et mõistust ja tunded kaasa tuleksid. Ka seesugustele lugejatele peaksid E. Paikre raamatud midagi andma, kuid kirjutatud on nad siiski vist neile, kes raamatust otsivad enam kui ajaviidet. Nad näivad kirjutatud olevat neile, kes jutu sisulise külje tagant otsivad jutu sihti, neid tõukejõude, mis autorit kirjutama sundisid ja mis lugejat peavad ergutama vaimsele kaasaalamisele. Ka lugemine peab olema looming, uute vaimsete väärtuste loomine — vähemalt lugeja enda isiku ulatuses. Lugemine peab olema üks osa inimese endaotsimisest, endakujundamisest; lugemine peab õpetama seisukohta võtma iseenda ja välismaailma suhtes, lugemine peab teritama nägemisvõimet, võrdlemisvõimet ja otsustamisvõimet. Lugemise varal peame arenema ja küpsema, peame vaimselt kasvama. Hea on, kui arene me teadlikult.

Neid, kes E. Paikre kaht seniilmunud raamatut juba on lugenud, võiks ehk huvitada, et tal mõne aja eest valmis uue, üsna koguka teose käsikirja. See mahukas noorsoojutt käsitleb spordiga seotud küsimusi; jutu pealkirjaks on „Pallikuningas“. Meie ajakirja tänases numbris avaldatud katke annab umbkaudse kujutlma uue jutustuse sisust ja tegelastest.

M. Sillaots

Ilmus trükist Eesti Noorte kalender-käsiraamat 1944. „Eesti Noorte“ peastaabi toimetused nr. 4, 152 lk. Kahevärvi kaanepilt. Hind rmk. 1.50. Sisuk: Kalendaarium, tabeleid märkmeteks, „Eesti Noorte“ organisatsioon, katsed-töökavad noorte põllutööst, ravimtaimede kalender, raietöö, tegevus maastikul, lühimatkad, sõlmed tegelikkuses, spordipiis ja laskmine, esmaabi, noorte keheline areng, mäng, katsed võimlemises, kergetõustik, ujumine, suusatamine, uisutamine, käsipall jne. Rohkesti jooniseid ja tabeleid.

Kalender-käsiraamat on saadaval kõigis noortemallevate staapides.

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUS:

Tungal-kalender 1944. Teine aastakäik „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus, Kastani 38, 216 lk. Hind rmk. 3.50.

Emal ja noored suurel hetkel

„Meie vanemate maja, ja ma tahaksin öelda — meie ema süli ja rind on meie esimene kool.“
Herder.

Kodu on see paik, kus on rajatud alusmüür. Kodu loob eeldused, et noor mõistaks end painutada kooli korra alla. Kool ja noorte isetegevuslik kasvatus on tõeliselt ainult lisaks ja toetajaks neile seestmistele väärtustele, mida on loonud kodu ja eeskätt ema hool.

Noored on nüüd mehe eest väljas. Ja emal jääb vaikes kodu vaid üle püsivas kannatuses — ära oodata. Kuid seda on vähe. Emal tuleb tänapäeval nii sageli ka isa eest leiba teenida, et väikestel oleks ikka seda muretu lapsepõlve, et väikesed ei tarvitseks veel tunda esimesi eluraskusi.

Ja mis on meie tänu emale?
Ainult sümboolne võib see olla.

„Kui ema ustavalt ning hästi lapsi kasvatab, siis on see ilu, mille kõrval samet, pärlid ning kuld on kui porised räbalad,“ ütleb usuisa Martin Luther.

Ja millega siis tänada ema kui suurimat heategijat?

Aga ka emal on heameel, kui ta näeb oma kasvatusel vilja, kui ta näeb, et tema poeg või tütar sirgub õnnelikuks ühiskonna liikmeks.

Ideelised noortekasvatavad, noortehamid on mõnelgi korral avaldanud oma sisemist heameelt, kuuldes, kui mõni noor, kes tema juhtimisel tegutsenud isetegevuse mänguväljal, on nüüd tublik meheks või naiseks sirgunud.

Tänuks emale ja rõõmuks temale on, kui nooredki oma õpinguid ja kohustusi, tööd ja tegevust võtavad niisama suure kohusetunde ja armastusega, vähemalt püüavad käia oma ema kui suure kasvataja jälgedes.

Sümboolne tänutäht on vaid elav lill emadepäeval.

„Mingisugune sõprus ei ole nii puhas, mingisugune maapealne armastus nii ohvrimeelne kui ema armastus, ema sõprus.“

Aeg toob noorte töös uusi ülesandeid. Noored astuvad meeste kõrvale oma ridades abiks lennuväele. Kohustust kannab tänapäeval igaüks. Tehnilisel alal, lennuväe abiteenistuses ei lähe noortel aga aeg mitte kaotsi. Väljaõppel tehnilise väeosa juures on võrratult suurem tähtsus kui teisel. Sellepärast praktiliste oskuste omandamisega esmajoones, selle kõrval sõjalis-sportlike oskuste ja muu õppetegevusega noortele omaste kasvatajatega

käsi-käes saavutavad meie noored silmaringi, millele edaspidisekski eluvõitluseks on kaaluv tähtsus. Sitkust ja õnne neile noortele õppeväljakuil!

Noorte maastööst on kõnet olnud palju. Meid huvitab selle kõrval ka eriti, et noored tunneksid endid vabadel tundidel, eriti pühapäeviti tõelises noorte sõprusringis.

Noorte koonduste korraldamisega areneb ka suvi läbi noorte isetegevus tihedas seoses ja sõprusvaimus.

Tahaks loota, et õppejõud ja vabatahtlikud noortehamid ning teised noorte sõbrad valdades oma vabast ajast kõik teevad, et noorte kogunemised oleksid noortele alati oodatuid. Kui meil on mehi tuhandeid vabatahtlikena siirdunud rindele, loobudes ajutiseks oma kodu ja perest, siis on õigustatud soov, et ükski noorber, kelle põues põksub nooruslik süda, ei jäta kaasa lõõmast noorte kasvatusaladel.

Noorte meelikõitvamaiks päevadeks valdades töötavad kaheldamatult kujuneda noortepäevad jaanipäeva paiku. Kajastugu see päev noortepühana, kuhu koguneb kogu eesti noorus. Toimugu see päev noorte laulu-, mängu- ja spordipäevana, kuid ühtlasi ka suure sõbruspäevana. Olgu sel päeval noortel koos oma juhtkonnaga rinnus see tunne, et nemad ei tegutse ühise töö ja võitluse radadel mitte ükski, vaid igaüks suure ühendatud pere liikmena.

Noorte juhtkond aga teeb oma parima, et seda päeva eriti väärilikalt sisustada. Kujunegu meie noortepäev traditsiooniks, mis rajatud raskeil võitluspäevil, kujunegu see päev noorte rasvuslikuks tähtpäevaks — noortepühaks.

Maal asuvatele noortele avanevad peatselt soodsamad organiseerimisvõimalused „Eesti noorte“ ridadesse. Põllumajandusliit on ulatanud oma heasoovliku käe, et kogu oma asjatundjate kaadriga kaasa lüüa. Seda enam võime loota, et noorteüksusi kerkib üle maa ja nad käsi-käes linnanootega astuvad ühistel kasvatusradadel, seda enam aga tiivistatud oiles maa nooruse erialalisest tegevusest, mis on olnud meil kõigil aegadel põhiliseks rahva kandvaks tööalaks.

Eesti noorus koondub tihedalt töös ja võitluses ühise lipu, sini-must-valge alla, astudes julgelt ühisel võitlusrajal vastu õnnelikule vabale Eestile.

H. M-n

Emale

Kelle säravad silmad need
vastu ruttavad koduteel
kaugelt tulnule lapsele,
rahu kiirgavad südamel?
Emal säravad silmad need,
lapsepõlve me päikesed,
pühaks pühitset palvetes,
rõõmu ja valu silmavees!
Tuhat tänuõit puhkeb taas
hingesoojuses emale;
aga õied ei öelda saa
seda sõnades temale.

Meinart Jürni

Ajakiri „Eesti Noored“ nr. 5. 1. aastakäik. Mai 1944. Ilmub üks kord kuus. Väljaandja: Kirjastus „Eesti Ajaleht“, Tallinn, Pikk 2, tel. 423-53. Toimetaja: Tallinn, Tõnismägi 9, tel. 430-42. Vastutav toimetaja Herbert Michelson. Tallus: Tartus, Ülikooli 21/23, tel. 40-50. Trükiarv: 10.000 eks. Kliseed: Trükikäitis „Postimees“. Ladu ja trükk: Trükikäitis Mattiesen. Üksiknumbri hind — 50 p.

Noortepäevad

Nagu rahva, nii ka noorte elus esineb suuri elamuslikke hetki, millel on mõõtmatu mõju noorte isetegevuse innustamisele.

Tänavu toimuvad noortepäevad ülemaaliselt kõrgisvaldades alates jaanipäevaga, kuna põllutööhooaja lõppu poolel noored uuesti noortepäevadeks kogunevad.

Tänavu suvele langeb ka modernaja olümpiamängude 50-aastase tähtpäeva tähistamine. Neil suurte rahvaste võimete mängudel on meie noortest arenenud kuulsad atleedid oma osa hiilgavalt täitnud, kellest mitmed tegutsesid meie noorte keskel veel tänapäeval elavate suure virgutavate eeskujudena.

Meenutame sel puhul ka Eesti Koolinoorsoo Keskkõhku korraldusel toimunud esimest ülemaalist noortepäeva 11.—13. juunil 1921. a. Tartus, kuhu koondus kogu eesti noorte paremik nii sportlikule kui ka vaimse kultuuri noorteolümpiaadile. Siin avaldus esmajoones noorte tulise idealistlik omaalgatus. Noored korraldajad olid kaavunud, kui näiteks noorkirjanik nõudis honorari või teise linna jalgpallimeeskond sõidukulude katmist. Kõige lugupeetavamad kirjanikud, kunstnikud ja seltskonnategelased (G. Suits, Fr. Tuglas, J. Tõnisson, K. Päts, A. Weizenberg, M. Lipp, Lilly Suburg ja paljud teised) avaldasid toimunud pidustuste kohta kõige paremat. Imestati, et nii kiire aja jooksul nii suure ettevõttega hästi toime tuldi. Pealegi tasus end ettevõtte ka aineliselt kõigiti. Koolidirektorid pihtisid avameelselt, et meie noorsugu rohkem suudab, kui nemad alguses uskusid.

Eesti Mängudel avaldus noorte võimas isetegevuslik innustus jälle korduvalt.

Ei saa märkimata jätta ka noorte suurlaagreid ja omakultuuripäevi, kus avaldus samuti meie noorsoo idealism ja praktiline teotahe õige heade tulemustega.

Meie noorte terve ja rikkumatu hoiak on tänavu koonandanud kõik noored kohusetäitmisele mehe eest. Noorte vabatahtlike rindevõitlejate kõrval seisavad omakaitse, tuletõrje ja paljudes noorte eriuksustes noored omal kohal teoga. Kümned tuhanded noored täidavad meie maa ja rahva põlist aukohustust, hoolitsevad meie emakese — põllu eest, mis meid kõiki toidab ja kaitseb.

Pingerikaste tööpäevade vahelduseks kogunevad kõik meie noored täie õigusega oma suurtele sõpruspäevadele — noortepäevadele kõikjal üle maa.

Meie omapärane rahvuskultuur on alus, millele püsima jääme. Omapärase kultuuri avaldusiks on üle maa toimuvad noortepäevad.

Neil päevil loovad noored üksteisega sõprussidemeid, uusi tutvusi, pakkudes kultuuri ja sportlike võimete avaldus üksteisele oma saavutusi nii sõnas kui teos.

Noortepäevadel kinnitab noorusind oma võimeid ja püsivust jätkuvaks tööks. Innukas noorte töö igas talundis ja käitises on alus, millel noored ja vanad sammuvad käsikäes. Nii nagu Vabadussõja päevil, nii ka nüüd koonduvad kogu meie ühiskonna pere — kes rindel, kes taga — ühisele innukale tööle ja võitlusse metsiku vaenlase vastu praeguses sõjas.

Kinnitagu noortepäevad veel kord meie noorte ühist teotähet ja usku tulevikku ning kujunegu erakordseil päevil püstitatud noortepäevade mõte traditsiooniks, meie noorte kaunimaks sõprusürituseks ka tulevikus.

H. M—n

Noorte laul

Tunne —
kodumaa väljust ja rannust

Üle kohiseb kevadehoog,
Tunne, randa ja rütmi nii ammust
Kannab vabade vete voog.

Kuula —
kodumaa kõngastelt alla

Kostab eestlaste laulude hüüd,
Laulus igatsus puhkenud valla,
Tuikab mehine vabaduspüüd.

Vaata —
isamaa kodude kurult

Tulvil tõuseb veel kangelasmeelt,
Vaata — kõikjalgi kodude murult
Tammi tugevaid tõusmas on veel.

Mõttele
isamaa homsele vastu,
Mida saatus meil kauguses koob?
Teoga noortel on näidata vastus —
Tuleviku ta tugeva loob.

Juhan Jaik

Ajakiri „Eesti Noored“ nr. 6. 1. aastakäik. Juuni 1944. Ilmub üks kord kuus. Väljaandja: Kirjastus „Eesti Ajaleht“, Tallinn, Pikk 2, tel. 423-83. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 9, tel. 430-42. Vastutav toimetaja Herbert Michelson. Tallus: Tartus, Ülikooli 21/23, tel. 40-80. Trükiarv: 10.000 eks. Klõõsed: Trükikaitis „Postimees“ ja Majandus- ja Rahandusdirektori trükikaitised (end. TEKÜ). Ladu ja trükk: Trükikaitis Mattiesen. Üksiknumbri hind — 50 p.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Annabel Suigusaar,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) minu loodud teose „Väärtused Saksa okupatsiooni aegses noorteajakirjanduses: ajakiri Eesti Noored (1944)“,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Ene Selart,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Annabel Suigusaar

23.05.2023